

Nr.47 • September 1994

Klasse

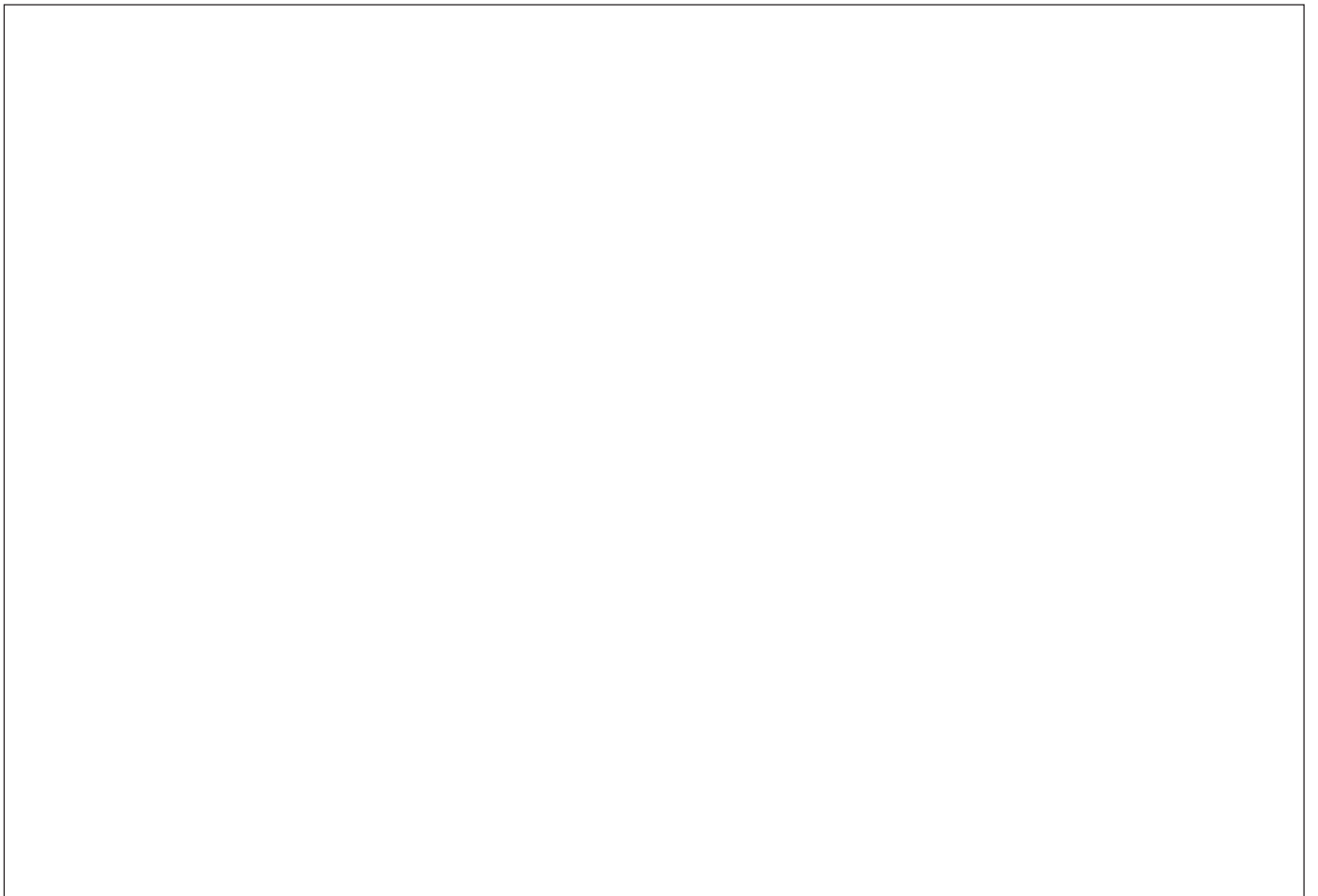
Maandblad voor Onderwijs in Vlaanderen

**Team in
touw**

(advertentie)

(advertentie)

Maandblad voor Onderwijs
in Vlaanderen
Uitgegeven door het Ministerie
van de Vlaamse Gemeenschap
Departement Onderwijs

Nr.47 • September 1994

Redactie

Leo Bormans
Patrick De Busscher
Gaby De Moor

Redactiesecretariaat

Diana De Caluwé
Anny Lecocq

Foto's: Luc Daelemans

Cartoons: Dirk Vercampt
Vormgeving: Artefact, Leuven

Verantwoordelijke uitgever

Daniël Vandenberghe, leidend
ambtenaar A.O.V.
Abonnement (10x per jaar): 300 fr.
Oplage: 150.000 ex.
Alle Vlaamse leerkrachten, PMS-
medewerkers enz. (van elk net en
van elk niveau) krijgen KLASSE
gratis. Adreswijzigingen uitsluitend
regelen via de eigen schooladmini-
stratie.

KLASSE

Koningsstraat 138 8ste verdieping
1000 Brussel
Tel. redactie 02-211 46 60
Tel. secretariaat 02-211 46 58
Tel. abonnementen 02-211 46 62
Tel. publiciteit 02-211 46 58
Telefax 02-211 46 61

ACTIEVE LERAARS

De enorme respons op activiteiten en initiatieven die in dit blad worden aangekondigd bewijst eens te meer dat leerkrachten een actief en geïnteresseerd volkje zijn. Zo ontving het Gallo-Romeins Museum in Tongeren tijdens de grote vakantie meer dan duizend lezers van KLASSE. De Open-deurdag bij Memling in Brugge werd door de aanvragen echter overrompeld. Daarom moest er een nieuwe regeling worden uitgewerkt, waarvoor de deelnemers een aparte brief kregen. Wewillen immers vooralkwaliteit blijven bieden. Als u over aangekondigde initiatieven vragen, klachten of lofbetuigingen hebt, aarzel dan niet ons te bellen: 02-211 46 58. Voor u, beste lezer, is alleen het beste goed genoeg.

IN DIT NUMMER

Op zoek naar de begeleiders.
p. 4-11.

4-11

Team in touw

Leraars hebben vaak een eenzaam beroep. Ze staan alleen voor de klas. Toch zijn er ook veel vormen van **pedagogische begeleiding**. Die wordt door de verschillende netten georganiseerd. «Betweters», zeggen sommigen. Anderen zien er de welgekomen gids in om samen de touwen in te kunnen.

24-25

Leren met handen en voeten

Jonge kinderen leren rekenen, taal enz. door te bewegen. Dit is geen spelend leren maar **bewegend leren**. Een inzicht dat tot verrassende resultaten leidt.

26-27

Leermoe of gewoon dom?

Wie vroeger gewoon lui of dom werd genoemd heeft nu **leer-moeilijkheden**. Maar hoe pak je die aan? Steeds meer scholen en leerkrachten vinden daarop een antwoord bij Feuerstein. Ooit van gehoord?

28-29

Uit het onderwijs gestapt

Waarom ruilen vastbenoemde leerkrachten definitief en vrijwillig het onderwijs voor een **andere job**? Onderzoek bij opgestapte onderwijzers leert ons niet alleen iets over hun motieven maar ook over de motieven van de grote meerderheid die er niet aan denkt te vertrekken.

Waarom stappen sommige onderwijzers op? p. 28-29.

Leren zonder methode.
p. 32-33.

30-31

«Ze hebben geen studiemethode»

De Vlaamse leerlingen werken behoorlijk hard maar ze doen dat **zonder plan of structuur**. Bovendien wordt daar in de helft van de scholen nauwelijks iets aan gedaan. Wie zal het hun leren?

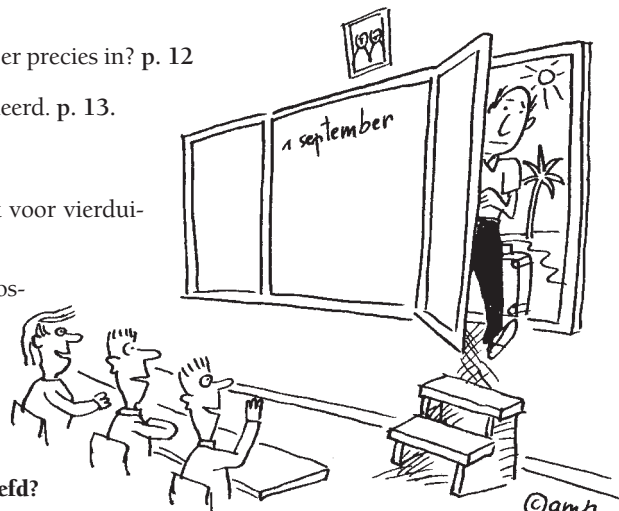
32-33

Het onderwijs van de toekomst

De maatschappij verandert snel. Zeer snel. Daar kan het **onderwijs niet blind** voor zijn. De Koning Boudewijnstichting bracht een groep deskundigen van verschillende domeinen bij elkaar. Ze werkten twee jaar aan een rapport waarop u nu kunt reageren.

En ook...

- **HET ZESDE ONDERWIJSDECREET.** Wat staat er precies in? p. 12
- **FUSIES VAN SCHOLEN.** Meer dan gestimuleerd. p. 13.
- **JOURNAAL.** Onderwijsactualiteit. p. 14.
- **KLASSE-IDEE.** Een reuzegroot filmticket voor vierduizend lezers. Enz. Enz. p. 15-22.
- **SIGNAAL.** Tekens uit de rest van de kosmos. p. 23.
- **DE INFOLIJN.** Vragen én antwoorden. p. 34.

De schok ook overleefd?

Team in touw

Als het klikt met

VIZIER

de begeleiders

Hoog in de bomen helpen twee leerkrachten elkaar over de gevaarlijk wiebelende hindernissen. Beneden houden hun collega's de reddings-touwen strak gespannen. Je merkt dat ze niet gewoon zijn samen te werken en op elkaar te vertrouwen. Leraars hebben een eenzaam

beroep. Ze staan elke dag alleen voor de klas en moeten zich daar

alléén redden en waar maken. Bovendien is elke school anders, met een eigen gezicht en een eigen pedagogisch project.

Leerkrachten en scholen voelen zich soms aan hun lot overgelaten. Wie helpt hen waarbij? Hulp vragen komt voor velen neer op het toegeven van tekorten. Dat doet niemand graag. Leraars niet en scholen niet.

Sinds 1991 is de oude inspectie in de Vlaamse Gemeenschap opgesplitst in inspectie en begeleiding. De inspectie wordt door het Departement Onderwijs centraal gecoördineerd. De begeleiding werd toevertrouwd aan de verschillende onderwijsnetten. Er zijn enkele honderden begeleiders, adviseurs, pedagogische medewerkers enz. in actief. Statistisch voorziet het decreet van 1991 in één begeleider per 850 leerkrachten. Dat vinden de netten nogal krap en daarom schakelen ze bijkomende begeleiders in. Velen van hen geven ook nog deeltijds les.

Wat is het verschil tussen inspecteurs en begeleiders? En wat mag je als leraar en als school van de pedagogische begeleiding verwachten? Omdat elk net andere klemtonen legt kropen we voor dit VIZIER de verschillende netten in. Op zoek naar het profiel van de pedagogische begeleiding in Vlaanderen.

Voor veel leerkrachten blijft het wantrouwen groot. «Is die begeleider geen soort inspecteur? En als hij het niet is, wat komt hij hier dan zoeken?» Maar ook bij de begeleiders groeit een nieuwe cul-

tuur. Ze willen zich niet profileren als de buitenstaander-die-het-zogezegd-zoveel-beter-weet. Ze gaan er meestal van uit dat de leraar veel in huis heeft en dat de scholen goed werk leveren. Maar elke pedagogische handeling en elke organisatie kan altijd bijgestuurd worden om ze nog beter te maken. Moderne pedagogische begeleiding maakt het beroep minder eenzaam en school of klas minder een eiland. Wie zich goed begeleid en ondersteund voelt weet dat hij er niet alleen voor staat. Dat maakt het een stuk makkelijker als je weer de touwen in moet. ■

Er heerst argwaan in de groep. Een pedagogisch begeleider is voor de studiedag neergestreken in de school. En niet iedereen is even enthousiast:

Hij schenkt het eerste glas uit. Op het einde van de sessie zal de fles water vrijwel leeg zijn. Pedagogisch adviseur van de **Autonome Raad voor het Gemeenschapsonderwijs (ARGO)**, *Henri Christiaen* zweet zijn betoog uit voor een zaal met luisterende leraars. Hij is uitgenodigd door een Koninklijk Atheneum om deel te nemen aan de pedagogische studiedag. Christiaen boort zich in zijn publiek met een bedreigende vaststelling: «Sommige scholen gaan mentaal onderuit na een schooldoorlichting van de gemeenschapsinspectie. Daardoor worden de inspecteurs een bron van frustratie. Om de zaak bij te sturen kunnen de directies evenwel een beroep doen op de pedagogische begeleidingsdienst. Vaak constateren we een te geringe professionaliteit. De leraar werkt bijvoorbeeld nog te veel op zijn eigen eiland en te weinig in teamverband. De school kan nochtans via een professionele assertiviteit anticiperen op de schooldoorlichting. Dat verhoogt de weerbaarheid.»

Maar de zaal broemt terug: «Onze inrichtende macht bekommert zich niet om onze professionali-

voren. Het doet de school in haar geheel beter functioneren. Daarvoor moet je wel systematisch ideeën ontwikkelen over de toekomst van je school.

Een schoolwerkplan ontwikkelen is net als zeezeilen. Je moet weten waarheen de reis gaat en ze gedegen voorbereiden. Maar op zee blijft het laveren, gedurig bijsturen en soms improviseren. Het team kan daar beter op inspelen dan de individuele leraar. De enge, zelfstandige professionaliteit van het individu kan je verruimen naar de professionele aanpak van een team dat planmatig samenwerkt, elkaar vakmethodologisch inspireert en sterk betrokken is bij de kwaliteitsbewaking van het onderwijs. Heel concreet kan je bijvoorbeeld een te grote taakbelasting afzwakken door in vakgroepen te overleggen. In de groep voelt iedereen zich sterker.»

Geen alles-beter-weter

Sommige scholen wachten ongerust de schooldoorlichting van de gemeenschapsinspectie af. Maar via de schoolwerkplanontwikkeling kunnen ze zich

«We doen het weer verkeerd zeker?»

«We doen het weer allemaal verkeerd zeker?» Toch is er interesse. De schooldoorlichting komt eraan en er is sprake van een schoolwerkplan. Maar samenwerking in teamverband ligt niet voor de hand.

teit. Tenslotte moet elke leerkracht het zelf maar oplossen», «Sommige pedagogisch adviseurs kunnen niet vergeten dat ze vroeger inspecteur waren en ze inspecteren maar voort», «Kan je echt in team werken als je twee à drie verschillende vakken moet onderwijzen?», «We worden vanuit Brussel nog meer betutteld dan vroeger» en «'t Is net of we in van alles en nog wat tekort schieten».

Zeilen

Christiaen nipt van zijn glas en antwoordt: «Je moet inderdaad mentaal sterk staan en een dosis gezonde assertiviteit bezitten als de gemeenschapsinspectie neerstrijkt. Het gezamenlijk opstellen van een schoolwerkplan kan je daarbij helpen. Het schoolwerkplan is namelijk de ruggegraat van de school. Dat betekent echter niet dat het team eindeloos moet vergaderen en formaliseren want dat leidt alleen maar tot een gebureaucratiseerd plan waarin de teamleden zich niet meer herkennen. Een goed schoolplan brengt de eigenheid van de school naar

alvast weerbaarder opstellen. In teamverband komen de leraars sterker naar voren. Ze kunnen hun professionaliteit aanscherpen door eerst zichzelf in vraag te stellen. De pedagogisch adviseur helpt ze onder meer bij deze zelfevaluatie. Pedagogische begeleiding is een service die het schoolteam door moeilijke stroomversnellingen helpt.

Een voorbeeld. Uit het verslag van de doorlichting blijkt dat het peil van het economie-onderwijs onvoldoende is. De vastgestelde tekorten moeten dringend worden weggewerkt, zo niet komt de subsidiëring van deze studierichting in gevaar. Wat te doen? Voor remediëring kan men de hulp inroepen van een pedagogisch adviseur, bevoegd voor wiskunde-wetenschappen (recht, economie, handel, verkoop). Het is niet de bedoeling dat hij zich opstelt als de alles-beter-weter. Integendeel, hij tracht actief te luisteren, adviseert, doorbreekt misschien routines, brengt en houdt processen op gang en ontlokt vooral een tweerichtingsverkeer. Hij stelt bijvoorbeeld vast dat er overwegend frontaal les wordt gegeven, dat er geen gebruik wordt gemaakt van de audio-visuele middelen. De pedagogisch adviseur kan aan de betrokken groep vakleraars het gebruik van de *overhead-projector* aanleren.

Kwetsbaar

«Wij leggen de klemtoon op onze *raamprojecten*. Dat is een eigen begeleidings- en nascholingsaanbod waarop een school kan inpikken», schetst *Hugo Vanneste*, directeur van de **Cel voor het Vlaams Provinciaal Onderwijs (CVPO)**. «De pedagogisch adviseur of medewerker doet bij ons niet aan specifiek vakinhoudelijke begeleiding. Hij is als een katalysator die een proces op gang brengt, het team begeleidt in zijn reflectie over het eigen functioneren. Hij gaat samen met de leerkrachten op zoek naar de meest haalbare oplossing voor de typische pro-

Lesgevers zijn vaak individualisten maar ze slagen er ook in behoorlijk samen te werken. Als ze er de zin van inzien.

blemen van elke school afzonderlijk. In het secundair onderwijs bieden we o.a. aan om de *klasseraden* te begeleiden. De begeleiders schetst een theoretische achtergrond en legt in mensentaal uit hoe een klasseraad beter kan functioneren. Hij kan opmerken dat er wat aan de vergadertechniek schort maar hij geeft geen sessies over het beheersen van die techniek. Daarvoor verwijst hij naar het nascholingsaanbod en stimuleert om eraan deel te nemen. Hij kan de werkvergadering op school leiden en vanuit zijn ervaring een aantal modellen aanbrengen die in overleg aangepast worden

en de directeurs om stapsgewijs onderwijsverandering aan te pakken zodat de uitwerking van een prioriteit op schoolniveau planmatig kan verlopen. We stellen aan het schoolteam een *stappenplan* voor waarin de mogelijke rol en de inbreng van de verschillende betrokkenen wordt omschreven. Zo wordt het een werkinstrument. Voor schoolteam en begeleidingsdienst houdt het ook een engagement in.

Zo organiseert bijvoorbeeld de begeleiding een eerste pedagogische studiedag waarop ze het schoolteam tonen hoe ze zelf hun school rond een keuzeonderwerp kunnen doorlich-

We geven aan de school dus niet zomaar middelen maar leren het schoolteam de vernieuwing zelf in handen te nemen.»

«We komen niet met een air van *wij komen het hier eens zeggen want wij weten het en jullie niet*», stelt *André De Gieter* de leraars gerust. Hij coördineert de begeleiding voor het secundair onderwijs in het OVSG. «Eigenlijk hebben de leraars alles in huis. Soms moeten we de informatie en de technieken toch wel een beetje bijsturen. We laten ze de zaken eens vanuit een andere invalshoek bekijken. Naast langdurige opdrachten zijn er ook opdrachten zoals het optimaliseren van de aanwendingswijze van het lestijdenpakket. De *schoolomgevings-analyse* is een nieuwe werkwijze waarbij we samen met het team nagaan welke externe elementen de instroom van leerlingen bepalen. Op deze manier kan de beginsituatie correcter worden bepaald en kunnen leerkrachten gerichter werken t.a.v. nieuwe leerlingen. We zijn op dit moment een lerende organisatie. We geven door wat we leren en we steken zelf ook wat op uit de invoering van nieuwe dingen.»

De afstemmer

«Bij ons botert het niet tussen de leraars onderling. Vakleraar A voor Nederlands werkt op die manier en leraar B weer op een andere. Er groeit ongenoege. We krijgen moeilijkheden op de klasseraad.»

«De directeur stelt dit vast maar ziet niet meteen een oplossing. Hij kan er de externe schoolbegeleiding bijroepen, de Diocesane Pedagogische Begeleidingsdienst van zijn bisdom opbellen en er zijn probleem op tafel leggen», stelt pedagogisch adviseur *Jan Depoortere* van de *Algemene Pedagogische Begeleidingsdienst van het Katholiek Onderwijs* voor. «In wederzijds overleg wordt er een pedagogisch begeleider uitgenodigd op een klasseraad of op een coördinatievergadering. De pedagogisch begeleider tracht te snuiven waar het probleem ligt en omschrijft het. In die school maken de leraars wel afspraken over de vakwerking maar in de praktijk worden ze niet nageleefd. De begeleider legt dan het nut uit van *vakgroepwerking*, of ze een meerwaarde is of alleen maar een aanleiding om meer te vergaderen. In *vakwerking* komt het vakinhoudelijke aanbod. Maar op schoolniveau ligt het accent niet meer op het vak maar veeleer op de groep: hoe vermijden we als leraars Nederlands overlappen, hoe realiseren we de continuïteit maar vooral hoe zien we de methodieken, de didactische aanpak, de evaluatie... Dit gezamenlijk overleg is *vakgroepwerking*. De begeleider luistert naar de voorstellen en opmerkingen. Hij maakt een synthese van de gedachten, komt later terug op school om het maken van afspraken te begeleiden. Hij is niet iemand die snel even voorbij komt en weer verdwijnt. Samen met de leraars tracht hij het probleem te verhelpen. Hij ondersteunt het proces, zorgt dat er beslissingen worden genomen. Eigenlijk stemt de begeleider de verschillende individuen beter op elkaar af.» ■

«IK KAN HET. MAAR HOE KAN HET BETER?»

U hoeft niet vanuit onvrede of tekorten te vertrekken. Ga er gerust van uit dat u wel degelijk goed les kunt geven. Maar niemand is perfect. Het is goed van tijd tot tijd stil te staan bij de vraag hoe u als leraar functioneert. Twintig vragen voor uw persoonlijke zelfevaluatie. Het is uiteraard slechts een selectief steekproefje. Maar kom. Geef uzelf een eerlijk cijfer per onderdeel. Het totaal geeft uw procent en de bij te schaven punten haalt u er zelf uit.

zwak	matig	voldoende	goed	zeer goed
1	2	3	4	5

1. Bereid ik mijn onderwijs efficiënt en adequaat voor?
2. Stuur ik minder geslaagde lessen bij?
3. Hoe sterk stimuleert de leeromgeving die ik creëer de leerlingen?
4. Zet ik de klas aan het werk op een plezierige en tactische manier?
5. In welke mate ben ik tevreden met mijn controle over de klas?
6. Organiseer ik mijn les goed?
7. In welke mate spreid ik het huiswerk en volg ik het ook op?
8. Besteed ik voldoende tijd aan gesprekken met de leerlingen over hun werk?

9. Ken ik werkelijk alle leerlingen, ook degenen die op het eerste gezicht minder aandacht vragen?

10. Hou ik rekening met de individuele verschillen tussen de kinderen bij het onderwijs?

11. Bouw ik voldoende en realistische uitdagingen in voor mijn leerlingen?

12. Hoe goed hou ik de vorderingen van elk kind bij?

13. Hoe goed hou ik rekening met de continuïteit in de vorderingen van mijn leerlingen?

14. Hoe reageer ik op kritiek op mijn lesgeven?

15. Hoe duidelijk ben ik tegenover mijn leerlingen?

16. Maak ik gebruik van de mogelijke samenwerking met collega's?

17. Hoe en in welke mate draag ik bij tot de goede verstandhouding met het schoolteam?

18. Neem ik actief deel aan teamvergaderingen?

19. Drijf ik vooral op routine of is er ook plaats voor vernieuwing en creativiteit?

20. Komt navorming ten goede aan mijn klaspraktijk?

aan de eigen schoolsituatie. Over het algemeen gaat de begeleider om de twee weken naar de school om het project op te volgen.

Er kan ook vanuit de inrichtende macht een dringende vraag komen als gevolg van een schooldoorlichting. Die vangen we op via een begeleiding van specifieke schoolsituaties. Vaak komt dat niet voor. In het begin was er een zekere terughoudendheid om doorlichtingsverslagen naar ons door te spelen. De scholen willen zich niet kwetsbaar opstellen. Dat was alvast zo in het begin. Nu is dit veel minder het geval. De pedagogisch begeleider wint immers steeds meer het vertrouwen van de schooldirecteur en het schoolteam.»

Onderwijsateliers

«Wij werken ook met een aanbod voor pedagogische ondersteuning», zegt pedagogisch adviseur *Willy Vanhaeren* van het *Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap* (OVSG). «Een belangrijke klemtoon binnen dit aanbod ligt op het *schoolteam-werk*. We stimuleren en vormen in het basisonderwijs de schoolteams

ten. Ze leren waar de zwakke en sterke punten liggen. Onmiddellijk wordt de praktijk aan de theorie gekoppeld. Er wordt concreet gewerkt aan een aantal elementen. De verdere uitwerking gebeurt dan op school zelf, onderwijsateliers of op bijkomende vormingen voor leerkrachten.

Een belangrijke werkvorm binnen het aanbod zijn o.m. de *onderwijsateliers* waar leerkrachten van een bepaalde graad of klas binnen een bepaalde regio rond hun keuzeonderwerp samenkomen. Het zijn studie- en werkmomenten waar ze verder uitwerken wat op een voorafgaande pedagogische studiedag aan bod kwam. De band met de studiedag is duidelijk aanwezig. Leerkrachten krijgen kansen om voorstellen uit te werken en uit te wisselen met collega's van andere scholen. Ze proberen voorstellen uit in de eigen klas, zoeken zelf naar alternatieven die ze dan naar een onderwijsatelier brengen.

Telkens is er ook voor de directeurs een specifieke vorming om de werking rond het keuzeonderwerp in de eigen school zelf op te volgen en te stimuleren.

De pedagogische begeleidingsdienst houdt het schoolteam een spiegel voor. Heel wat scholen zijn daar bang voor. Eerst maakt de begeleiding een

Twee soorten inspecteurs?

momentopname en vervolgens helpt ze bij het zoeken naar het

evenwicht tussen de feitelijke en de wenselijke toestand. Met dit zelfportret in de hand, en eventueel ook met een begeleidingsplan, neemt de school vervolgens de verantwoordelijkheid op om aan haar profiel te werken. Deze manier van werken vinden de begeleiders een uitdaging maar in de praktijk zitten ze hiervoor nog in een verkenningronde. Daarenboven lopen sommige begeleiders zelf al eens de spiegel voorbij zonder zich af te vragen of ze nu dienstverlener of controleur zijn. Maar de onderwijsnetten willen alvast af van het dubbelportret inspecteur-begeleider.

Gemeenschapsinspecteurs doen aan *kwaliteitscontrole* via schooldoorlichtingen. Ze gaan o.a. na of de eindtermen worden bereikt, houden toezicht op de hygiëne en de bewoonbaarheid van de lokalen en op het didactisch materiaal en de schooluitrusting, controleren het inacht nemen van de minimum-lessenroosters en houden de controle over de goedgekeurde leerplannen. Ze controleren veeleer het onderwijsprodukt dan het -proces. Daardoor zijn ze niet bevoegd voor de controle op de gebruikte pedagogische-didactische methoden. Dat blijft de vrijheid van de verschillende netten en inrichtende machten.

directeur van het basisonderwijs zich over het algemeen gedweeër opstelt terwijl een directeur secundair onderwijs kordater is tegenover alles wat van buitenaf komt. Hij laat duidelijker zien dat hij de lijn bepaalt.

HUGO VANNESTE, directeur Cel voor het Vlaams Provinciaal Onderwijs (CVPO): Wij komen zeker niet controleren. Om een vertrouwensrelatie op te bouwen vonden we het belangrijk tijdens het eerste werkjaar onze dienst kenbaar te maken en duidelijk de doelstellingen en onze opdracht te propageren. We vroegen ook hoe het «veld» onze opdracht zag. Bij ons hadden de

Inspecteurs *bewaken* dus de kwaliteit. Pedagogisch adviseurs *bevorderen* ze. Zij doen aan kwaliteitsbeheersing. De pedagogische begeleidingsdiensten hebben als belangrijkste decretale opdracht: de onderwijsinstellingen extern ondersteunen volgens het eigen pedagogisch concept, onder meer bij het opstellen van het schoolwerkplan; initiatieven ontwikkelen die de onderwijskwaliteit van de betrokken instelling bevorderen; initiatieven stimuleren die de beroepsbekwaamheid van de personeelsleden versterken. Zo staat het althans in de regels. De netten leggen evenwel verschillende klemtonen in hun ondersteuningsaanbod. En de éne pedagogisch adviseur is de andere niet. Bovendien liggen tussen droom en daad nog al eens misverstanden over wat je nu precies van een pedagogisch begeleider mag verwachten.

Twee culturen

De pedagogische begeleidingsdienst kan de school helpen, volgens het eigen opvoedingsproject en schoolwerkplan, tot een realistisch zelfbeeld te komen. Deze begeleiding of dienstverlening is maar mogelijk binnen een *vertrouwensrelatie*.

Het verschil tussen een inspecteur en een begeleider is niet voor alle leerkrachten duidelijk. Wederzijds vertrouwen ligt dan ook soms moeilijk.

WIM VERTOMMEN, directeur Algemene Pedagogische Begeleidingsdienst Katholiek Onderwijs (APBDKO): Dat is normaal. We komen vanuit een inspectiecultuur. Sommige vroegere inspecteurs werden opgenomen in de begeleidingsdienst. Het gebeurt al eens dat ze niet meteen thuis zijn in deze andere cultuur. Dit probleem duikt meer op in het basisonderwijs dan in het secundair. Er zijn nog altijd mensen die zich wegens hun persoonlijkheid of wegens hun verleden meer controlerend opstellen. Dat ebt echter weg. Het beeld van de twee soorten inspecteurs klopt niet meer. Bij ons wordt het intern gesanctioneerd, mocht het zo nog zijn.

JAN DEPOORTERE, pedagogisch adviseur (APBDKO): Het heeft ook te maken met hoe de school zich opstelt tegenover externen. Ik ervaar dat een

Begeleiders zijn geen inspecteurs. Maar wat dan wel?

kersverse begeleiders niet het imago van ex-inspecteur. Blijkbaar speelt het imago bij sommigen een grote rol en is de titel van inspecteur schijnbaar belangrijker dan die van pedagogisch adviseur.

Stok achter de deur

In de regels over de werking van de pedagogische begeleiding in het gesubsidieerd officieel onderwijs staat dat de pedagogische begeleidingsdienst niet controleert of sanctioneert maar een adviserende taak heeft. De begeleider kan dus nooit vanuit een machtspositie optreden. Heeft hij dan wel genoeg gezag?

WILLY VANHAEREN, pedagogisch adviseur (OVSG): Als je begeleidt vanuit een machtspositie - ik

bedoel dat niet pejoratief - heb je wel het voordeel dat de stok achter de deur staat. Maar op het ogenblik dat die deur dichtslaat doet ieder in zijn eigen klasje gewoon voort. Men ziet wel als de begeleider ooit nog eens terugkomt. Als je daarentegen vanuit een vertrouwenspositie én met deskundigheid de leerkracht benadert, kan er bij hem een grotere intrinsieke motivering groeien: het móet niet maar hij wil het.

ANDRÉ DE GIETER, pedagogisch adviseur (OVSG): Wij willen inderdaad de vertrouwensrelatie intact houden. Als je eenmaal een leraar gaat evalueren en beoordelen komt de relatie op de helling. Wij bieden enerzijds een aantal diensten aan en anderzijds worden we gevraagd omdat leraars en directies vinden dat we nuttig zijn. Daarom moet je wel een bepaald gezag opbouwen dat uitgaat van je persoonlijkheid en deskundigheid. Die deskundigheid moet je uitstralen door je aanpak, door je maatwerk naar de behoeften van het team en de individuele leerkrachten. Leraars kunnen wel eens conservatief en individualistisch zijn. Ze staan voor hun klas, geven hun vak... Het is goed dat ze weten dat je ook leraar bent geweest en voor de klas ervaring hebt opgedaan. Zo schep je vertrouwen. We treden trouwens nergens op zonder de leraars achteraf een *evaluatieblad* te geven. Zo krijgen we feedback over onze begeleidingsactiviteiten: hoe zijn de informatie en de presentatie overgekomen, werd er genoeg ervaring en inzicht opgedaan, hadden ze wat aan de praktische oefeningen, kunnen ze de voorstellen toepassen in hun eigen werksituatie en loopt de begeleiding parallel aan de navorming?

WIM VERTOMMEN: Wij zijn vies van het woord *macht*. Maar we willen wel het gezag binnen de macht zijn. De pedagogische begeleidingsdienst doet aan voorbereidend denken voor het beleid maar voert het beleid zelf niet uit. Wij ondersteunen nooit macht.

Misschien verwacht de leraar toch een stok achter één of andere deur?

ROGER BILLIAU, pedagogisch hoofdadviser basisonderwijs (ARGO): Ik nuanceer die vertrouwensrelatie. Ik ben een ex-inspecteur en was destijds een tegenstander van de opsplitsing inspectie-begeleiding. Als je in staat bent een relatie op te bouwen met een leerkracht vind ik dat prima. Maar er is een aantal bij wie dat niet lukt. Die leerkrachten zeggen bewust dat je de pot op kan. Met hen kan je geen vertrouwensrelatie opbouwen.

Spontaan bezoek

Moet de begeleider dan toch een stukje «inspecteur» in zijn staart hebben?

JOHAN VAN DEN BRANDE, adviseur-coördinator Pedagogische Begeleidingsdienst ARGO: Hoewel wij nog een aantal ex-inspecteurs en tewerkgestelde boventallige gemeenschapsinspecteurs in de begeleiding tellen, wensen we af te stappen van het controlerende aspect. Inspectie en begeleiding groeien naar elkaar toe terwijl vroeger over overschrijdingen van bevoegdheid werd geklaagd. We vallen niet onaangekondigd binnen maar we verwittigen bij *spontaan bezoek* de leerkrachten op voorhand. We zeggen aan de directeur dat onze adviseur een bezoekje komt brengen aan de collega's biologie en dat we bij die gelegenheid lessen komen bijwonen. Maar wij dienen in ons optreden ook rekening

te houden met het *decreet op de rechtspositie voor personeelsleden in het gemeenschapsonderwijs*. Dit is specifiek voor de ARGO. Als een leerkracht van zijn directeur een onvoldoende krijgt draaien we onze pet om en spelen we inspecteur.

RAPHAËL DE WISPELAERE, pedagogisch hoofdadviser secundair onderwijs (ARGO): Als een leraar biologie een onvoldoende krijgt word ik als pedagogisch adviseur, bevoegd voor dat vak, aangesteld om die leerkracht gedurende minimum acht maanden te begeleiden. Zulke situaties liggen moeilijk. Die leraar kan vak-didactisch een goede kracht zijn maar binnen het schoolteam onvoldoende functioneren. Gelukkig komen zulke gevallen uiterst zelden voor. Het vorig schooljaar had ik twee dossiers. Na de individuele begeleiding maakt de adviseur autonoom een evaluatie van de betrokken persoon. Bij nog eens een onvoldoende gaat hij er wellicht uit.

U maakt ook individuele begeleidingsverslagen op.

JOHAN VAN DEN BRANDE: Na een bezoek aan een leerkracht maakt de pedagogisch adviseur een begeleidingsverslag op waarin hij zijn observaties over de bijgewoone activiteiten, zijn pedagogische beschouwingen en methodologische richtlijnen formuleert. Daarin kan hij onder meer het instellingshoofd wijzen op die aspecten van het functioneren van de leerkracht die een bijzondere aandacht verdienen. Dit verslag maakt deel uit van het beoordelings- of evaluatiedossier van het personeelslid.

Wat is dan het verschil met een inspectieverlag?

ROLAND DEVREKER, pedagogisch hoofdadviser secundair onderwijs (ARGO): Vroeger eindigden de verslagen met de zeer ongelukkige formule: geen, gedeeltelijke of volledige voldoening. Nu wordt er geen beoordeling meer geformuleerd maar een *advies* naar de toekomst: de leraar spant zich in... Het verslag is voor de leraar een soort leidraad en voor de directeur een steun als hij in het betrokken vak niet thuis is om zelf een betrouwbare beoordeling te geven.

HUGO VANNESTE: In het provinciaal onderwijs zijn de leden van de pedagogische begeleidingsdienst geenszins bevoegd voor het geven van individuele evaluaties of beoordelingen. Deze bevoegdheid berust integraal bij de directie en de inrichtende macht. Als de directie of de inrichtende macht dit wenst kan ze een beroep doen op een pedagogisch adviseur voor een onderwijs-didactisch advies. Dit advies kan nooit de evaluatie of beoordeling vervangen. Het kan wel zijn dat we in het kader van de begeleiding van debuterende leerkrachten, vooral als er problemen zijn met gezag in de klas, deelnemers samenbrengen. Bij ons is het dus vooral een groepsgebeuren. We vinden het belangrijk dat de leraar zijn probleem kan verwoorden binnen de context van een zorgzame begeleiding. De begeleider kan desnoods op vraag van de leraar uitgenodigd worden om enkele lessen bij te wonen met de bedoeling hem te adviseren bij het streven naar een goede klassfeer. ■

«Wij willen het gezag binnen de macht zijn.»

WIE IS DAT NU WEER?

Inspecteur, pedagogisch adviseur, pedagogisch begeleider of medewerker... Waar zit het verschil? Volgens het *decreet betreffende inspectie en pedagogische begeleidingsdiensten* van 17 juli 1991 wordt voorzien in een half-tijdse betrekking van pedagogisch adviseur per 425 organieke betrekkingen. Een pedagogisch adviseur begeleidt dus, statistisch gezien, 850 leerkrachten. *Maximum drie vierde van de aldus vastgestelde personeelsformatie kan worden ingenomen door personeelsleden die vast benoemd zijn in een betrekking van pedagogisch adviseur*, luidt het verder. Het hoofd van een pedagogische begeleidingsdienst heet adviseur-coördinator. De omkadering vinden de netten vrij krap om de veelheid van taken te kunnen waarnemen. Omdat begeleiding onderwijskundig belangrijk is, belangrijker nog dan de controle van de inspectie volgens sommigen, doet men een beroep op gedetacheerden om de omkadering aan te vullen. Vandaar dat een *begeleider* een ander etiket kan dragen dan zijn collega. Bij de ARGO spreekt men van een pedagogisch *adviseur*, naar status het equivalent van een gemeenschapsinspecteur. Een pedagogisch *begeleider* is gedetacheerd, heeft niet dezelfde financiële status als een adviseur maar doet feitelijk hetzelfde werk. Het OVSG en de CVPO gebruiken de benamingen *adviseur* en *pedagogisch medewerker*. Ten slotte heeft het VSKO het over *pedagogisch begeleiders*, zowel voor de leden van het organiek kader als voor degenen die zich onbezoldigd inzetten.

Elke pedagogische begeleidingsdienst legt zijn eigen klemtonen via zijn begeleidingsplan. Dit schooljaar liggen vooral het schoolwerkplan, de zelfredzaamheid van de scholen, de schoolomgevingsanalyse, de aandacht voor de eerste graad se-

cundair onderwijs en in het basisonderwijs uiteraard de zorgbreedte en de toepassing van de eindtermen boven in de lade. Er is vakgerichte en vakoverschrijdende begeleiding via een aanbod. Maar hoe verloopt de uitwerking van een schoolwerkplan? Begeleiders leggen in mensentaal uit wat dat is. En ze zijn ook de helpende hand als de schooldoorlichting van de gemeenschapsinspectie negatief uitvalt.

Eén van de taken van de pedagogische begeleidingsdienst is werken in het verlengde van de inspectie. Hebt u daar veel werk mee?

JAN DEPOORTERE, VSKO: Kwantitatief betekent dat niet veel als je ziet dat de inspecteurs gemiddeld maar één keer om de zes jaar in een school komen. Dat is dus niet de hoofdmoot van onze werking, slechts één van de elementen ervan. Volgens het laatste rapport van de inspectie waren er in het secundair onderwijs 130 doorlichtingen waarvan er in enkele gevallen sprake was van *positief met voorbehoud*. Slechts in een tweetal gevallen was er een negatieve uitspraak. Voor remediëring beslist de directie of de inrichtende macht of ze al of niet een beroep doet op een externe instantie zoals de pedagogische begeleiding.

ROGER BILLIAU, ARGO: Onze pedagogische begelei-

verslag bij van de geboden ondersteuning, de afspraken, de observatiegegevens tijdens de hospiteerbeurten en de resultaten uit de gesprekken. Op het einde wordt dit verslag, samen met een advies over de verdere werking van de leerkracht overhandigd aan de inrichtende macht. Dit advies is geen beoordeling maar bevat suggesties voor het optimaliseren van het verder functioneren van de leerkracht.

Ieder zijn visie

Bij de ARGO is het werken rond het schoolwerkplan verplicht. In de andere netten staat dit trefwoord ook in het begeleidingsaanbod van de begeleidingsdienst. Hoe belangrijk is zo'n plan?

HUGO VANNESTE, CVPO: Je moet geen schoolwerkplan maken om goede punten te scoren op de doorlichting en het nadien in de kast stoppen. Het is

Het eigen gezicht van de school

dingsdienst volgt alle doorlichtingen op. Maar slechts als ze gedeeltelijk of onverdeeld ongunstig uitvallen gaan we erop in. In de praktijk loopt de complementaire werking inspectie-begeleiding mank. Wij kennen de themata die in het basisonderwijs voorwerp zijn van doorlichting niet lang genoeg op voorhand om ons begeleidingsaanbod aan te passen. En los van de doorlichting hebben scholen eigen behoeften zoals begeleiding bij schoolwerkplanontwikkeling. Waar moeten we dan eerst zout op de slak gooien? Eigenlijk moet de school zelf haar prioriteiten bepalen.

MONNIEK MOLLET, hoofd van dienst basis- en buitengewoon onderwijs OVSG: Na een negatief inspectieverslag kan de inrichtende macht of de directie een gesprek met ons aanvragen. We trachten het probleem ter plaatse te situeren, stellen een ondersteuningsvoorstel en een planning op die de directie al of niet aanvaarden. We handelen op dezelfde manier als men ons vraagt een benoemde leerkracht die niet goed functioneert te begeleiden. Een belangrijk onderdeel van ondersteuning en begeleiding van de individuele leerkracht is het *functioneringsgesprek*. Dit is een gesprek waarbij de begeleider samen met de leerkracht onderzoekt hoe deze zijn werk kan verbeteren. Het is erop gericht de leerkracht de kans te bieden zelf oplossingen aan te dragen. Kenmerkend voor een functioneringsgesprek is dat de begeleider en het personeelslid een gelijkwaardige inbreng hebben. Op basis van dit gesprek kunnen begeleiders aanwijzingen geven voor gedragsverandering bij de leerkracht. Hierover maken ze afspraken en stellen ze *hospiteerbeurten* voor. Het kan zijn dat een leerkracht bijvoorbeeld voor wiskunde te abstract met de kinderen werkt. In een gesprek geeft de adviseur een aantal mogelijkheden, maakt een afspraak om in de klas te observeren waaruit dan weer een gesprek voortvloeit. De adviseur houdt

een gebeuren waaraan het schoolteam voortdurend moet sleutelen. Binnen de huidige tendens naar een grotere autonomie betekent de zorg voor kwaliteit dat de school haar eigen gezicht moet maken. Ze moet weten wie zij is, waar ze voor staat. De school als lerende gemeenschap moet zich bezinnen over haar onderwijsconcept. Daarom stimuleren we scholen om te werken aan een schoolwerkplan. Dat is een planningsdocument met concrete afspraken, maatregelen, intenties die betrekking hebben op de doelen, inhoud, vormgeving en organisatie van opvoeding en onderwijs in een bepaalde school. Het mondt uit in een prioriteitenplan van zichtbare, evalueerbare initiatieven. Het schoolwerkplan houdt ook een schoolwerkplanwerking of -ontwikkeling in. Dat is niet enkel een administratieve neerslag maar ook en vooral een proces van een groter wordende betrokkenheid van alle participanten aan het schoolgebeuren. De school leert haar opvoedingsproject vertalen naar een concrete schoolvisie. In dit streven naar een meer samenhangend onderwijsbeleid zal de schoolleider veel aandacht besteden aan het verbeteren van communicatie- en overlegstructuren. Hier is externe begeleiding, door o.a. de pedagogische begeleidingsdienst dus, welkom. Deze ondersteunt, stimuleert en begeleidt de teams in hun zoektocht naar een optimale schoolwerkplanontwikkeling.

Ze willen niet

Hoe ontstaat dat aanbod?

HUGO VANNESTE, CVPO: Dat is enerzijds het resultaat van bevindingen en bevestigingen van onze begeleiders in het veld. Anderzijds ontstaat het uit behoeften die uit ons nascholingsaanbod vloeien.

ROGER BILLIAU, ARGO: De vraag vanuit de scholen

om pedagogisch-didactische ondersteuning is vrij klein. Ze zijn dat nog niet gewend. Dat vereist een mentaliteitsverandering. Er zijn ook scholen die geen behoeften hebben. Denken ze. Want er is inderdaad een verschil tussen de feitelijke en de wenselijke toestand. We kunnen op twee manieren inspelen op de behoeften. We bieden een aantal projecten aan waarop individuele scholen kunnen inschrijven. Dat leunt dan aan bij de navorming. We vinden het echter meer verantwoord om op studiedagen rond een thema te werken, zoals vorig schooljaar in het basisonderwijs, rond oriëntatie in de tijd. Dit soort activiteiten kun je vergelijken met de pedagogische vergaderingen die de cantonnale inspectie vroeger organiseerde.

ROLAND DEVREKER, ARGO: Tamelijk veel scholengemeenschappen organiseren een klasvrije pedagogi-

Werken aan een schoolwerkplan kan alleen in groep.

sche studiedag waarbij ze op ons een beroep doen om bijvoorbeeld duiding te geven over de eindtermen.

JOHAN VAN DEN BRANDE, ARGO: Het opstellen van leerplannen op basis van de eindtermen, de zorg voor het leerbedreigde kind, via pre-doorlichting de zelfredzaamheid van de scholen verhogen, de ontwikkeling van een leerlingvolgsysteem en onder meer ook een project rond samenwerking tussen ARGO en Renault om school en industrie dicht bij elkaar te brengen zijn nu onze prioriteiten. Als die achter de rug liggen krijgen we meer ruimte om te peilen naar specifieke begeleidingsbehoeften in de scholen.

Kunt u met een beperkte ploeg alle scholen «bedienen»?

JOHAN VAN DEN BRANDE, ARGO: We beschikken in totaal over 1 adviseur-coördinator, 3 hoofdadviseurs, 5 halftijdse en 2 halftijdse adviseurs voor het gewoon en buitengewoon basisonderwijs, 20 voltijdse en 4 halftijdse adviseurs voor het gewoon en buitengewoon secundair onderwijs, 2 voltijdse adviseurs voor het hoger onderwijs, 2 voltijdse en 1 halftijdse adviseur voor het hulpopvoedend personeel en de PMS-centra. Ten slotte beschikken we nog over 8 voltijdse begeleiders en 1 voltijdse medewerker. Zet daar de 90 inspecteurs tegenover voor het basisonderwijs in het gemeenschapsonderwijs. Je ziet het verschil... Onze begeleider voor biologie moet zeker 300 scholen onder zijn hoede nemen.

MONNIEK MOLLET, OVSG: De meeste van onze advi-

seurs en begeleiders geven ondersteuning aan 15 tot 20 scholen. Het gewoon basisonderwijs delen we dit schooljaar in 6 regio's in waarbij we telkens samenwerken met navormers.

ANDRÉ DE GIETER, OVSG: In het secundair onderwijs bedienen we centraal met 10 medewerkers (adviseurs en gedetacheerden) 78 scholen. We hebben vrij vaak contact met de scholen. In het laatste kwartaal van vorig jaar hadden we in 82 % van de schooldagen ergens een opdracht te velde. Scholen konden inschrijven op ons aanbod. Toppers waren drugpreventiebeleid, pedagogisch project, schoolwerkplan, onderwijskwaliteit, schoolorganisatie, behoeftenonderzoek, informatie over het onderwijslandschap, evaluatie, geïntegreerde proef en begeleidingen voor het taalonderwijs. De scholen maken steeds meer gebruik van onze dienstverlening.

HUGO VANNESTE, CVPO: Ons organiek kader bestaat uit zes halftijdse adviseurs voor het secundair- en het hoger onderwijs en drie voltijdse detacheringen. Het provinciaal onderwijs heeft ongeveer 100 scholen en meer dan 4000 verschillende leraars. Daar er slechts zeven scholen voor basis- of buitengewoon basisonderwijs onder onze koepel vallen hebben we daar eigenlijk niemand voor maar we begeleiden ze wel.

Misvatting

WIM VERTOMMEN, VSKO: Wij tellen in het totaal 111 half- of voltijdse *adviseurs* en 109 half- of voltijdse *begeleiders*. Daarbij werken nog 223 begeleiders onbezoldigd. Op school heten ze allemaal *pedagogisch begeleider*.

De spil van onze werking zijn de centra in de hoofdsteden van de bisdommen. Eén van onze belangrijkste verantwoordelijkheden is de optie om het eigen christelijk opvoedingsproject van de katholieke scholen te ondersteunen. Onze opdracht is tweeledig. Wij dienen de gemeenschap vanuit een overheidsverantwoordelijkheid en vanuit een koepelverantwoordelijkheid. Ik pas dit principe bijvoorbeeld toe op de eindtermen. Het invoeren en toepassen van de eindtermen is onze bijdrage aan de overheidsopdracht en het opstellen van de leerplannen is de verantwoordelijkheid van de koepel. Onze begeleidingsdienst drukt die twee elementen samen uit in het adagium «dienend gezag». Wij wensen een *begeleidingscultuur* te ontwikkelen. De pedagogische begeleidingsdienst heeft als stambegrip dienen, ondersteunen, helpen, beschrijven, evalueren zonder te controleren. Dit gebeurt gezagsmatig, d.w.z. dat de scholen van ons een hoge kwaliteit van dienstverlening mogen verwachten. Dat gezag putten we uit de vorming en de deskundigheid. Professionalisering van de leraars begint bij het deskundig maken van de pedagogisch begeleiders op het vakinhoudelijke, het agogische en het didactische vlak. Daarom krijgen alle begeleiders alvast een initiële vorming van twee jaar.

Toch blijft er een misvatting rond wat de scholen mogen verwachten van de begeleidingsdienst. Misschien ligt dat aan ons en moeten we onze dienst nog beter bekend maken. In de scholen waar we gewerkt hebben is dat probleem van de baan. Andere scholen laten weten dat ze geen behoeften hebben. In het hoger onderwijs zijn nu de fusies aan de orde. Om die problematiek te laten begeleiden doen tal van scholen daarvoor liever een beroep op een dure firma uit de private sector. Wij kunnen vanuit onze koepel dezelfde service aanbieden. Gratis. Maar misschien bekijkt men een gratis begeleiding als iets minderwaardigs. ■

• De foto's voor dit Vizier werden genomen in Heibrand (Westmalle). Daar heeft Outward Bound een touwenparcours uitgebouwd waar o.a. schoolteams grenzen en mogelijkheden van samenwerkingen eigen kunnen leren ontdekken en verleggen. Het programma kan trouwens ook met leerlingen (vanaf 16 jaar) gevolgd worden. Interesse? Outward Bound - Kapucijnenvoer 217 - 3000 Leuven - ☎ 016-23 51 72

• U kunt met de verschillende pedagogische begeleidingsdiensten contact opnemen op de volgende adressen:
 • ARGO - J. Van Den Brande (adv.-coördinator) - J. de Lalaingstraat 28 - 1040 Brussel - ☎ 02-234 59 20
 • CVPO - H. Vanneste (alg. dir.) - Albertinaplein 2 bus 4b - 1000 Brussel - ☎ 02-514 19 00
 • OVSG - E. De Waele (alg. dir.) - Ravensteingalerij 3 bus 7 - 1000 Brussel - ☎ 02-502 09 05
 • VSKO - W. Vertommen (dir. APB) - Guimardstraat 1 - 1040 Brussel - ☎ 02-507 07 84-86

Net voor de grote vakantie keurde de Vlaamse regering het voorontwerp van Onderwijsdecreet VI goed. Dit decreet is een

Het zesde onderwijsdecreet

verzameling van allerlei onderwijsmaatregelen. De onderwijsminister regelt hierin o.a. de terugbetaling van de reiskosten (vervoerskosten) van het personeel en legt

BELEID

een belangrijke bepaling vast voor het hanteren van de eindtermen in het basisonderwijs. Zo behaalt een leerling die aan de eindtermen voldoet niet automatisch een getuigschrift. Een overzicht.

Voortaan worden in het secundair onderwijs jongens en meisjes gelijk behandeld.

Reiskosten terugbetaald

De inrichtende machten van het gesubsidieerd onderwijs staan in voor het betalen van de reiskosten tussen thuis en school van hun personeel. Eerst was hier protest tegen gerezen. De inrichtende machten zegden hiervoor geen geld te hebben. Het decreet voert nu een solidariteitsmechanisme in waardoor de reiskosten moeten worden gedekt door te putten uit de werkingskredieten van het gesubsidieerd onderwijs. Hierdoor worden de kosten evenredig over al de betrokken scholen gespreid. In de praktijk zullen de totale reiskosten van het schooljaar 1993-1994 vooraf worden afgenomen van de totale werkingstoelage voor 1995.

Eindtermen niet het einde

Het decreet voert de term ontwikkelingsdoelen in voor wat heet eindtermen te zijn in het kleuteronderwijs. Nieuwe pedagogische inzichten hebben daartoe geleid. Het kleuteronderwijs is te heterogeen om het begrip *eindtermen*, vrij precies omschreven in de schoolpactwet, te hanteren.

Voorts stelt het decreet dat lagere scholen van hun leerlingen meer mogen eisen dan enkel en alleen maar te voldoen aan de leerstof en attitudes die zijn vastgelegd in de eindtermen. De eindtermen zijn de minimumdoelstellingen die de scholen voor een meerderheid van hun leerlingen moeten bereiken. Het decreet zegt dat naast de eindtermen de beoordeling van de leerling ook betrekking heeft op de eigen specifieke doelen van de afzonderlijke scholen. Bijgevolg behaalt een leerling die «slaagt voor de eindtermen» niet automatisch een getuigschrift.

Jongens en meisjes gelijk behandeld

De inschrijving van een regelmatige leerling in het algemeen secundair onderwijs kan op basis van zijn geslacht niet worden geweigerd. Het decreet voorziet in een geleidelijke invoering van deze regeling voor **gelijke toegang** van jongens en meisjes vanaf het schooljaar 1995-1996, te beginnen met het eerste leerjaar van de tweede graad. De middenschool of de eerste graad staat al open voor jongens en meisjes.

Onthaal met taalbad

In het voltijds secundair onderwijs wordt een **onthaaljaar** ingevoerd om aan niet-Nederlandstalige leerlingen (niet-Belgen en niet-Nederlanders) een soort van taalbad te geven waardoor ze behoorlijk snel in het gewone onderwijs kunnen worden ingeschakeld. Vijftien scholen komen in aanmerking voor extra lestijden. Het taalbad heeft drie fasen die elk ongeveer overeenstemmen met een trimester. In de eerste fase wordt elementair Nederlands bijgebracht, in de tweede fase de *schooltaal* en in de derde fase worden andere vakken in het Nederlands onderwezen. Het basispakket, overeenstemmend met tien doelgroepleerlingen, bestaat uit 28 uren-leraar per week. Per bijkomende leerling komen er 2,5 uren bij. Deschool ontvangt 18.000 frank per schooljaar en per leerling als werkingskost.

Overdracht uren-leraar begrensd

Tot nu toe was de overdracht van uren-leraar tussen secundaire scholen onbeperkt in tijd. Sinds kort gebruiken de instellingen de refertedatum 1 februari van het voorgaand schooljaar voor de berekening van hun **lestijdenpakket**. Onderwijsdecreet VI bepaalt dat uitwisseling uren-leraar kan tot 15 november van het lopende schooljaar.

Netoverschrijdende overeenkomsten

In verband met de netoverschrijdende overeenkomsten op gemeentelijk niveau die voortvloeien uit de **non-discriminatieverklaring** zegt het decreet dat de extra-lestijden voor kinderen van migranten in de eerste graad van het secundair onderwijs per gemeente op het peil van vóór het afsluiten van de overeenkomst moeten worden gehouden. Dit trouwens voor de duur van de overeenkomst. Overdracht van uren is mogelijk.

Strenger toezicht op universiteit

De overheid wil strenger toezien op de kwaliteit van het academisch onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek. Onderwijsdecreet VI geeft aan de Vlaamse regering daadwerkelijk de mogelijkheid om op te treden. De **kwaliteitsbewaking** gebeurt op twee niveaus. Er is de interne controle (faculteit, departement, vakgroep) met daarnaast de externe controle door samenwerking en waar mogelijk in samenwerking met buitenlandse universiteiten. Studenten, personeel en bestuur worden bij de kwaliteitsbewaking betrokken. De periodiciteit van de externe kwaliteitszorg is bepaald op maximaal acht jaar. De overheid zal deze wijze van evalueren voortdurend toetsen. Het decreet bepaalt voorts dat de overheid moet zorgen dat het universiteitsbestuur maatregelen neemt om de gebleken tekortkomingen te remediëren. ■

De Vlaamse regering keurde dit voorontwerp van decreet principieel goed. Nu wordt het advies verwacht van de VLOR (Vlaamse Onderwijsraad) en de SERV (Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen). Er wordt onderhandeld met de vakorganisaties en overlegd met de inrichtende machten. Ten slotte wordt het voor advies voorgelegd aan de Raad van State.

Meer scholen onder één paraplu

Heel wat secundaire scholen fusioneren. Tussen 1989 en 1993 waren er dat 65 in totaal. En deze tendens groeit nog steeds. Het beleid wil dit aanmoedigen en wil ook de nadelige gevolgen van

FUSIE

vrijwillige fusies inperken en spreiden in de tijd. Op deze manier kan het inkrimpen van het globaal aantal personeelsleden worden opgevangen.

De secundaire scholen moeten in het lopende schooljaar niet vrezzen voor een vermindering van de omkadering van om het even welke personeels-categorie, als ze nu vrijwillig fusioneren. Dat staat in een nieuwe omzendbrief. De inrichtende macht krijgt een extra pakket uren-leraar waarmee de scholen de negatieve effecten van de fusie-operatie kunnen opvangen. Dit extra pakket wordt éénmaal berekend, gespreid in de tijd en afnemend van jaar tot jaar toegekend. In het schooljaar 94-95 blijft de omkadering dus ongewijzigd. In het tweede jaar van de fusie mag de nieuwe entiteit drie vierde van het verschil tussen vóór en na de fusie behouden. In het derde schooljaar is dat nog de helft en in het vierde jaar een vierde van het verschil.

Omdat de nieuwe regeling als experiment al inging op 1 september werd ze in een omzendbrief meegedeeld, dit in afwachting van een reglementaire bekrachtiging in het *Onderwijsdecreet VI*. Deze begeleidende regeling moet een **stimulans** zijn om tot fusies over te gaan. Na een schooljaar wordt het experiment geëvalueerd en eventueel bijgestuurd.

Minder scholen

Scholen die op 1 februari van het voorafgaand schooljaar een leerlingenaantal telden dat minstens vijftien procent boven de schoolbevolkingminima van de rationalisatienormen lag, komen in aanmerking voor de voordelen bij het begeleiden van de fusies. Deze definitie wordt strikt toegepast bij de fusies van twee scholen tot één school. Voor de fusies waar meer dan twee scholen bij betrokken

zijn is het toegelaten dat één (of meer) scholen deze verhoogde norm niet bereiken.

Het eindresultaat van de fusie-operatie moet altijd een kleiner aantal scholen opleveren dan het oorspronkelijk aantal. In het studieaanbod van de scholen die na de fusie-operatie overblijven mogen **geen overlappings** voorkomen. De betrokken onderwijsinstellingen moeten na de fusie onder dezelfde inrichtende macht ressorteren.

Wat zijn de eventuele gevolgen voor het bestuurs-, opvoedend hulp- of administratief personeel? Voor één personeelslid naar keuze van deze personeelscategorieën, dat door de fusie-operatie terbeschikking gesteld wordt wegens ontstentenis van betrekking, schort men de verplichting tot reffectatie of wedertewerkstelling voor twee jaar op. Dit personeelslid wordt in deze periode **fusie-begeleider** bij één van de scholen van de fusie-operatie.

Onder controle

Er zijn beleidsmaatregelen nodig om het secundair onderwijs **beheersbaar** te houden.

LUC VAN DEN BOSSCHE, Vlaams onderwijsminister: «Lineaire besparingen zonder meer zijn weinig effectief en hebben vaak ongewilde neveneffecten. De hoge uitgaven in het secundair onderwijs zijn voor een belangrijk deel toe te schrijven aan de versnippering van het **onderwijsaanbod**. De scholengemeenschappen, die nu al meer dan tien jaar operationeel zijn, zijn kleinschalig en daardoor minder efficiënt.»

Als mogelijke oplossing hiervoor dacht het beleid eerder al aan het aanmoedigen van **samenwerkingsverbanden** tussen scholen en PMS-centra. Een dergelijk verband, vrijwillig tot stand gebracht, zou een groep van scholen behelzen die instaan voor de onderwijsvoorziening in een bepaalde regio. Elke school zou hierbij zijn eigen identiteit behouden maar afspraken maken over de organisatie van het onderwijsgebeuren. Het draagvlak van een samenwerking moet wel groot genoeg zijn om autonoom een aantal taken te beheren en te beheersen.

De doelstellingen van de samenwerkingsverbanden en de huidige fusie-operaties liggen in dezelfde optiek: optimaal oriënteren van leerlingen; rationaliseren van het onderwijsaanbod; bevorderen van de regionale en lokale autonomie (o.a. op het vlak van het personeelsbeleid) en onder controle houden van de onderwijsuitgaven.

Met de bestaande reglementering konden secundaire scholen vroeger al vrijwillig fusioneren. Dit kon volgens de bepalingen van het koninklijk besluit van 30 maart 1982 betreffende de scholengemeenschappen en het rationalisatie- en programmatieplan van het voltijds secundair onderwijs. De laatste vijf jaar werden al 65 fusie-operaties doorgevoerd: per 1 september 1989: 20; 1990: 11; 1991: 11; 1992: 9 en 1993: 14. De huidige regeling komt beter tegemoet aan aanwezige fusie-intenties en een aantal recente initiatieven, o. a. in het vrij gesubsidieerd onderwijs. ■

Omzendbrief departement onderwijs - administratie secundair onderwijs - bestuur omkadering - 02-210 51 11 - ref.: OND/III/2.1/NS/MS

Groen voor HOBu. De Vlaamse Raad zette het licht op groen voor de hervorming en schaalvergroting van het hoger onderwijs buiten de universiteit (HOBu). Het debat hierover nam twee jaar in beslag. Het duurde lang vooraleer meerderheid (CVP, SP en VU) en oppositie (VLD en Agalev) elkaar vonden. Door de hervorming ontstaat een nieuwe entiteit: de **Vlaamse Autonome Hogeschool**. Hiertoe kunnen zowel de gemeenschapscholen als scholen van andere netten toetreden. De financiering van de hogescholen wordt grondig gewijzigd. Een formule moet de hogescholen aanzetten tot

JOURNAAL

fusie. Daarbij is een overgangperiode van tien jaaringebouwd. Een ideaal aantal studenten wordt echter niet vooropgesteld maar een school moet ten minste 2000 studenten tellen om investerings-subsidies te krijgen. Daarnaast krijgen de scholen een veel ruimere autonomie, komen er sociale voorzieningen voor alle studenten, wordt voorzien in een eenheidsstatuut voor al het personeel, inspraak en medezeggenschap voor personeel en studenten.

Illegalen. Vlaamse scholen mogen voortaan kinderen van illegalen **inschrijven**. Wettelijk gezien bestaan illegalen niet. Ze hebben geen identiteit en geen verblijfplaats. In werkelijkheid wonen er in België naar schatting 100.000 tot 150.000 mensen in de clandestiniteit. Daardoor kunnen ze geen beroep doen op de normale sociale voorzieningen, dus ook niet op onderwijs. Maar de federaal minister van binnenlandse zaken en de Vlaamse onderwijsminister bereikten nu een overeenkomst waardoor kinderen van illegalen ongestoord les mogen volgen. Zij en hun ouders dreigen niet verklikt te worden aan de vreemdelingenpolitie. Ze moeten evenwel het land samen met hun ouders verlaten als deze bij een normale controle opgespoord en geparatrierd worden.

Honderd miljoen meer. De basiseducatie krijgt er 100 miljoen bij. Hiermee wordt de financiering van de **centra voor basiseducatie** fors verhoogd en beschikt deze sector voor 1994 over bijna 450 miljoen frank. Daardoor kunnen niet alleen alle projecten plaats vinden maar kunnen ook meer mensen cursus volgen. Er zijn in Vlaanderen 29 centra. In 1992-93 hadden ze zowat 11.000 cursisten. De basiseducatie is een geïntegreerd onderdeel van het volwassenenonderwijs, met een eigen methodische

aanpak. Doelstelling is de laaggeschoolde volwassenen basisvaardigheden bij te brengen. Deze zijn zowel gericht op kennis (lezen, rekenen, schrijven...) als op het verhogen van de zelfredzaamheid (omgaan met diensten, solliciteren, sociale relaties...).

Meisjes. De modelprojecten die de **nijverheidstechnische richtingen** in TSO en BSO (de traditionele sterke jongensrichtingen) voor meisjes toegankelijker maken worden uitgebreid. Bij de huidige zestien scholen komen er nog evenveel bij. Voor het uitwerken van deze projecten krijgen de geselecteerde scholen een extra-pakket uren-leraar. In totaal gaat het om een besteding van vijftien miljoen frank op jaarbasis, wetenschappelijke begeleiding inbegrepen. Vanaf 1996-1997 worden de doelstellingen van het project veralgemeend naar alle scholen voor technisch en beroepssecundair onderwijs. Vanaf dan is er ook geen extra-omkadering meer.

Asielzoekers. De Vlaamse regering hervormt in het basisonderwijs de steun aan het onderwijs Nederlands voor **anderstalige nieuwkomers**. Het gaat om onderwijs Nederlands aan vreemdelingen die niet langer dan één jaar in Vlaanderen zijn. In de praktijk zijn dit vooral kinderen van asielzoekers. De hervorming is nodig wegens het spreidingsbeleid van de federale overheid waardoor de behoefte aan dit soort onderwijs anders is geworden. De nieuwe regeling omvat extra-lestijden voor zestien scholen in de concentratiesteden Antwerpen, Gent en Mechelen en voorts drie scholen in Brugge en Leuven. Scholen kunnen desgevallend rekenen op extra-

lestijden voor zover ze in gemeenten met een opvangcentrum van het Rode Kruis liggen. Voor bijzondere gevallen is er een marge van een vijftal scholen gepland. Naast de extra-lestijd, twee lessen per doelgroepopleerling per week, krijgen de betrokken scholen jaarlijks 5000 frank werkingsmiddelen per doelgroepopleerling.

Adoptie. Leerkrachten krijgen nu, net als de ambtenaren van de Vlaamse Gemeenschap, zes weken **verlof** voor adoptie of pleegvoogdij van kinderen jonger dan drie jaar en vier weken voor oudere kinderen.

Open dag. De schooldirectie kan leerlingen **verplichten** om op opendeurdagen present te zijn. Normaal wordt er les gegeven van maandag tot en met vrijdag, ten vroegste vanaf 8 uur en ten laatste tot 17 uur. Maar een school kan om pedagogische, organisatorische of andere redenen bij het onderwijsdepartement een occasionele of permanente afwijking van het gewone lessenrooster aanvragen. Zulke aanvraag kan inhouden dat uitzonderlijk demonstratielessen worden gegeven tijdens een opendeurdag in het weekend. In dit geval is de aanwezigheid van de regelmatige leerlingen vereist. Daarnaast mag de directie in het schoolreglement laten opnemen dat de leerlingen tijdens zulke manifestaties op school aanwezig moeten zijn. Bij de inschrijving weten leerlingen en ouders dan meteen waar ze aan toe zijn.

Sabbatsverlof. In Nederland heeft een derde van alle leraars in het basis- en secundair onderwijs belangstelling voor een **sabbatsverlof**. Het gaat om ongeveer 80.000 leraars, meestal tussen 35 en 45 jaar. Sabbatsverlof is een vorm van lang, **buitengewoon verlof**, meestal gedurende een half of heel jaar. De leraar betaalt er grotendeels zelf voor. Hij spaart 20% salaris gedurende een periode van vier jaar. Het vijfde jaar wordt verlof genomen tegen 80% van het salaris. Leerkrachten die dit bedrag te hoog vinden, moeten de mogelijkheid krijgen over een langere periode te sparen of korter met verlof te gaan. Dit sabbatsverlof wordt beschouwd als een mogelijkheid om meer mensen aan het werk te helpen, de uitoefening van het beroep te verfrissen en **burn-out** verschijnselen te voorkomen. De Nederlandse onderwijsminister *Ritzen* wil met de vakbonden dit najaar afspraken maken over de invoering van dit sabbatsverlof. ■

Zich voortbewegen in het water. Op het einde van de lagere school moeten alle jongens en meisjes kunnen zwemmen, d.w.z. minstens één zwemstijl beheersen. Dat wordt expliciet in de **eindtermen** voor lichamelijke opvoeding in het gewoon basisonderwijs opgenomen. Zo wordt de oorspronkelijke en vage bepaling «zich kunnen voortbewegen in het water» weggespoeld.

KLASSE

GRATIS NAAR IMAX

In Brussel vindt u het grootste filmscherm ter wereld: zeven verdiepingen hoog. Daarop lopen nu het hele schooljaar elke dag twee nieuwe, speciale films waarin wetenschap, techniek en avontuur subtiel samengaan. Een bijzondere ervaring voor uw leerlingen. Vierduizend Vlaamse leerkrachten en lezers van KLASSE kunnen daar nu gratis mee kennis maken. Bent u er klaar voor?

GRATIS NAAR IMAX

Het is een verbluffende ervaring: een filmscherm van zeven verdiepingen hoog, het grootste ter wereld. Beeld en klank krijgen uitzonderlijke dimensies. De nieuwe films die er dit jaar elke dag te zien zijn, dompelen je onder in een **avontuurlijk mengsel van wetenschap en techniek**. *Yellowstone* stelt Amerika's eerste en oudste Nationaal Park voor: de bewoners (mens en dier), de warmwatergeisers en vulkanische activiteiten. Een indrukwekkende natuurdocumentaire. In *Africa, the Serengeti* volgen we de jaarlijkse massale trek van de gnoes die er weerstaan aan roofdieren, krokodillen en obstakels van de natuur. Daarnaast maken we kennis met de plaatselijke bevolking: leven en dood, zeden en gewoonten van de Masai.

De projecties voor scholen kunnen plaatsvinden in de voor- of namiddag, in het Nederlands of Frans (eventueel ook in het Engels). Elke film duurt zo'n veertig minuten. Nadien kan er bijvoorbeeld ook een karaoke-sessie worden georganiseerd samen met het Animatiecentrum voor Talen (☎ 02-218 12 05).

Een ticket voor de film kost 250 fr. Scholen (min. 20 personen) betalen 150 fr. En er zijn combinatieformules mogelijk met *Planckendael*, *de Zoo van Antwerpen*, *het Atomium*, *Mini-Europa of Océade*. U kunt uiteraard zelf elke dag naar een IMAX-voorstelling gaan kijken (bel voor films, versie en uren naar *Tele-Info* ☎ 077-23 45 10). Wie wil reserveren kan dat bij *KINEPOLIS-IMAX - Eeuwfeestlaan 20 - 1020 Brussel* - ☎ 02-478 04 50 - fax 02-478 78 40.

Omdat u het maar gelooft als u het gezien hebt kunnen 4000 lezers van *KLASSE* nu al meteen **gratis kennis maken met het IMAX-theater**. Daarvoor wordt u uitgenodigd op **zaterdag 8 of zondag 9 oktober**. Er zijn dan speciaal voor u geprivatiseerde voorstellingen van *Yellowstone* om 9u.30, 10u.30, 11u.30, 12u.30 en 14u. U kunt alleen of met twee komen maar u moet wel op voorhand inschrijven en in volgorde een voorkeur voor datum en uur opgeven. Volzet is volzet. De ontvangst zal uitstekend zijn maar dat lukt alleen als iedereen zich aan de afspraken houdt. Meteen de bon naar IMAX sturen dus. Als u bij de gelukkigen bent krijgt u de toegangskaarten thuisbezorgd. Wie uit de boot valt krijgt toch nog een speciale kortingbon waardoor hij op gelijk welke andere dag kan komen kijken voor 200 fr. i.p.v. 250 fr. Graag gedaan.

TOEAREG TOE

Voor de Toeareg-tentoonstelling in Tervuren (*KLASSE* 45) vroegen meer dan 800 lezers gratis toegangskaarten aan. Er waren er niet zoveel beschikbaar, maar onder alle deelnemers hebben we zoals beloofd tien waardevolle catalogi (± 1000 fr.) verloot. Ze gaan naar Donatienne Devoldere (Aalst), Fred Van Hove (St. Niklaas), Rudi Dillen (Itegem), M. Celeghin (Beringen), De Heel-Goormans (Heist-Op-Den-Berg), Lieve

Lenoir (Pittem), Celine Heylen (St. Katelijne Waver), Claudia Liekens (Brugge), Patrick Desender (Merkem) en Fabienne Everaert (Zwevegem).

MERCATOR

De *Vereniging voor Leraars Aardrijkskunde (VLA)* organiseert op 1 oktober in de Stadsschouwburg in Sint-Niklaas een **netoverschrijdend symposium** over Mercator. Het is bedoeld voor alle leerkrachten aardrijkskunde van het secundair en hoger pedagogisch onderwijs en alle regentaatsstudenten aardrijkskunde. De thema's zijn *het wereldbeeld ten tijde van Mercator*, *de historische achtergrond van kaarten*, *moderne kaartprojecties onder de loupe* en *atlasgebruik in het secundair onderwijs*. 's Namiddags is er een geleid bezoek aan de Mercatortentoonstelling in het Stedelijk Museum van Sint-Niklaas.

Deelnemen kost 900 fr. voor niet-VLA-leden, 700 fr. voor VLA-leden en 250 fr. voor studenten (documentatiemap, koffie, lunch, geleid bezoek en afscheidsreceptie inbegrepen). U moet **vóór 15 september** inschrijven bij *VLA - Postbus 88 - 2550 Kontich* en het juiste bedrag overschrijven op rekeningnr. 320-0846656-13 van de VLA.

Het *Departement Onderwijs* betaalt de **reiskosten** van alle deelnemende leerkrachten terug (tegenwaarde van een treinticket 2de klas heen en terug vanaf school- of thuisadres, het voordeligste voor de schatkist wordt in aanmerking genomen). U moet ter plaatse een formulier voor reiskosten invullen (informeer dus vooraf naar de prijs van zo'n treinticket als u niet met de trein gaat).

U vindt alle informatie en een inschrijvingsformulier in **omzendingbrief** OND/VI/4/CP/cong. aard. op uw school.

Departement Onderwijs - Bestuur Begeleiding, Navorming & Uitwisseling - Koningsstraat 138 - 1000 Brussel - ☎ 02-211 45 85

LEESLUST

In de nacht van 24 op 25 september schakelen we terug naar de wintertijd en krijgen we dus een uur cadeau. Dat weekend is nu uitgekozen voor de **25 uur van het lezen**, een actie rond **leesbevordering**. Verscheidene bibliotheken en boekhandels zullen dat weekend op ongewone uren open zijn en bijzondere activiteiten organiseren.

Het zwaartepunt ligt in de Gentse Vooruit. Daar vindt *Leeslust* plaats, een happening in het teken van het lezen. Op zaterdagavond (20 u.) is er een **quiz** met vragen en opdrachten uit elk leesdomein en daarna een **boekenbal** met bekende schrijvers als dj. Op zondag is er een **bijbelbrunch**. Voorts vertellen bekende Vlamingen over de **eerste keer**, hun eerste leeservaringen. Drie **debatten** bekijken het secundair analfabetisme, de leesmotivatie van kinderen en de lectuur van volwassenen. In de **Letterkamer** brengen diverse kunstvormen (theater, beeldende kunsten, muziek) kinderen van 3 tot 12 jaar nader tot het lezen. Er is **theater** voor kleuters vanaf 3 jaar en in **Veel liefs** lezen jeugdschrijvers voor tieners bestemde teksten over liefde en verliefdheid.

Kabinet van Hugo Weckx, Vlaamse minister van Cultuur & Brusselse Aangelegenheden - Anne Vanwalleghem - Kunstlaan 46 - bus 5 - 1040 Brussel - ☎ 02-500 58 11

PERSOONLIJKE UITNODIGING

Ja, ik wil graag kennis maken met IMAX tijdens het introductieweekend.

Ik kom met 1 / 2 personen.

(dagen uur van uw voorkeur aanduiden met 1, 2 en 3)

	9u.30	10u.30	11u.30	12u.30	14u.
Zat. 8 okt.					
Zon. 9 okt.					

Datum en uur spelen voor mij geen rol. U ziet maar.

NAAM:

ADRES:

SCHOOL:

FUNCTIE:

Terugsturen naar **KINEPOLIS-IMAX**
Eeuwfeestlaan 20 - 1020 Brussel

ABS-SYSTEEM

Bij elke tip in het katern vindt u een letter: **a**, **b** of **s**. Die verwijst naar de specifieke doelgroep van het idee. **a** staat voor algemeen, **b** voor basisonderwijs en **s** voor secundair en hoger onderwijs. Er zijn nog zekerheden in het leven.

• VAN MERCATOR TOT FRIMOUT

Deze **rondreizende tentoonstelling** belicht wetenschappelijk en historisch **belangrijke figuren**: Mercator, Vesalius, Simon Stevin, Jan Palfijn, Joseph Plateau, Louis Baekeland en Dirk Frimout. In een tweede luik kunnen de leerlingen **zelf experimenten uitvoeren**.

De toegang is gratis. Een rondleiding kost 1000 fr. (max. 40 leerlingen). De tentoonstelling komt in Strombeek-Bever (2 tot 16/10), Antwerpen (22/10 tot 12/11), Aalst (19/11

tot 4/12), Brussel (12 tot 23/12), Sint-Truiden (7 tot 22/1), Mechelen (28/1 tot 12/2), Leuven (18/2 tot 12/3), Gent (18/3 tot 2/4) en Brugge (8 tot 30/4). Op elke lokatie is er telkens een **speciale voorlichtingsdag voor leerkrachten**: de precieze gegevens worden tijdig naar de scholen van de betrokken regio gestuurd.

Focus Research vzw - Geert Baetens - Triomflaan 63 - 1160 Brussel - ☎ 02-647 77 13

ZEKER ZIEN.

• ART OF DREAMS: 15/9 TOT 25/2

Plan International Belgium (Foster Parents Plan) is tien jaar actief. De **rondreizende tentoonstelling Art of Dreams** toont een selectie uit 280 stukken speelgoed en 50 foto's over de **leefwereld van het Afrikaanse kind**. Dit wordt aangevuld met infopanelen over het leven van deze kinderen, Afrika en het werk van *Plan International*.

De tentoonstelling komt in Brus-

sel (16/9 tot 16/10), Luik (18/11 tot 11/12), Bergen (21/12 tot 31/12) en Gent (7/1 tot 25/2).

Plan International Belgium - Sonja Moerman - F. Laurentplein 31 - 9000 Gent - ☎ 09-224 23 73

• BEWEGENDE REUZENINSECTEN: 2/10 TOT 2/4

Insecten: hoe zitten ze ineen? Hoe lopen, vliegen, leven, eten ze? Spelen ze een rol in ons bestaan? Naast zeven bewegende reuzeninsecten lijken mensen heel klein. De leerlingen kunnen insecten ineen steken of besturen of door de ogen van een insect kijken. Er zijn werkbladen, een audio-rondleiding en een boekje voor 10-12-jarigen. De toegangsprijs bedraagt 100 fr. per leerling. Voor 150 fr. per leerling kunt u ook de tentoonstelling **5 miljard mensen - allemaal anders, allemaal familie** bezoeken (verlengd tot 31 december; zie KLASSE nr. 39).

Op zaterdag 1 oktober is er een **infodag voor leerkrachten**. Alle informatie hierover vindt u op uw school.

Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen - Educatieve Dienst - Vautierstraat 29 - 1040 Brussel - ☎ 02-627 42 47

DAG VAN HET ORGEL

Op 25 september vindt de vijfde **Dag van het Orgel** plaats. Voor het eerst mikken de organisatoren dit keer ook echt op de jeugd. De scholen krijgen affiches en folders toegestuurd en aan de leerkrachten wordt gevraagd om in de klas over het orgel te spreken. Verscheidene **orgelbouwers** houden vooraf een speciale open-deurdag zodat u met uw klas het atelier kunt bezoeken. Op de dag zelf kunt u een vijftigtal **organisten** aan het werk zien en horen. Zij zullen de aanwezige jongeren actief in de demonstraties betrekken. Alle gegevens over dit initiatief vindt u in de **folder op uw school**.

Het Orgel in Vlaanderen vzw - Gulden Vlieslaan 39A - 8000 Brugge - ☎ 050-33 33 65

HET GEHEUGEN VAN DE FILM

Het fenomeen film is honderd jaar oud. Het **21ste Internationaal Filmfestival van Vlaanderen-Gent** viert dit gebeuren van 4 tot 15 oktober o.a. met een selectie filmklassiekers, stuk voor stuk mijlpalen uit de filmgeschiedenis. Dit festival in het grote festival heet **Het geheugen**

van de film en is helemaal gericht op de schoolgaande jeugd. Het valt uiteen in vier onderdelen: **the Piper-Heidsieck Classic Film Collection** (10 films op breed schermformaat én in zwart/wit; met o.a. *the Elephant Man* en *Hamlet*); de **Filmatiek van Johan Daisne** (10 films die deze filmcriticus verguisde of ophemelde, met o.a. *Der Blaue Engel* en *Le notte di Cabiria*); **Europese Filmklassiekers** (10 films gekozen door de lezers van Film en Televisie; met o.a. *La Passion de Jeanne d'Arc* en *Mephisto*) en **Before Hollywood** (6 programma's met filmfragmenten uit de jaren 1895-1915).

Het Departement Onderwijs ondersteunt dit initiatief. Zo kunt u met uw klas een voorstelling van **Het geheugen van de film** bijwonen voor slechts 60 fr. per leerling. Het is zelfs mogelijk speciale vertoningen op uw verzoek te organiseren. Er is een gratis infomap beschikbaar bij elke voorstelling. U kunt nu al de gratis programmabrochure aanvragen.

vzw Internationaal Filmgebeuren van Vlaanderen-Gent - Peter Bouckaert - Kortrijksesteenweg 1104 - 9051 Sint-Denijs-Westrem - ☎ 09-221 89 46

• JONGE TAPIJEN: 1 TOT 27/10

In november en december '93 ontwierpen studenten van drie kunsthogescholen tapijten in Antwerpen (KB-Technocentrum) en stuurden het ontwerp **via computer naar de weverij**. In Antwerpen volgden ze het weefproces via camerasturing. *CAD-CAM Design Centrum vzw (Graaf Karel de Goedelaan 7 - 8500 Kortrijk - ☎ 056-25 72 90)* had de leiding. Deze gratis tentoonstelling op initiatief van de Vlaamse minister van Onderwijs toont de resultaten van dit project.

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap - Boudewijngebouw - Boudewijnlaan 30 - 1210 Brussel - ☎ 02-210 62 11 (kabinet Onderwijs)

• MEESTERWERKEN VAN DE GOTISCHE BEELDHOOUWKUNST: 18/9 TOT 27/11

De beeldhouwkunst uit de gouden eeuw van de Vlaamse primitieven (15de eeuw) is minder bekend. Onze **laatgotische sculptuur** (hout, steen, metaal, ivoor) was nochtans over heel Europa verspreid. Meer dan honderd stukken uit de Bourgondische Nederlanden illustreren ontstaan én ontwikkeling van de laatgotiek.

De toegang is gratis voor leerlingen tot 12 jaar. Leerlingen van 13 jaar en ouder betalen 80 fr. Een rondleiding kost 1500 fr. (± 2 uren; max. 25 leerlingen). Een geleid bezoek met atelierwerking kost 120 fr. per leerling (2 uren; leerlingen van 5 tot 21 jaar; 1 klas tegelijk). Er is een brochure voor de leerkracht met informatie over kunstenaar en kunstwerk, materiaal en techniek enz.

Op **woensdag 21 september** organiseert het museum een **open-deurdag**. Tweehonderd lezers van KLASSE kunnen dan gratis kennismaken met de tentoonstelling en met het educatieve aanbod. **Enkel de eerste 200 bonnetjes komen in aanmerking**. De anderen krijgen een kortingsbon voor een bezoek op een andere dag.

Museum voor Schone Kunsten - Citadelpark - 9000 Gent - ☎ 09-222 17 03

GRATIS NAAR GOTIEK

Onmiddellijk terugsturen naar het museum (voor 16/9); de **eerste 200 aanvragers** krijgen een uitnodiging:

Ja, ik wil op 21/9 een gratis rondleiding volgen

om 14 u. om 15 u.

Naam:

Adres:

Telefoonnummer:

School:

Functie en leerjaar:

EEN ADVOCaat IN DE KLAS **a**

De *Belgische Nationale Orde van Advocaten* wil bijdragen tot de heropleving van de democratische idealen bij de jongeren, in het bijzonder aan het eind van de kinderjaren en van de adolescentie. Daarom richt de Orde zich met een actie op de leerkrachten van de laatste klas van de lagere school en de leerkrachten geschiedenis in het laatste jaar van het secundair onderwijs. Alle onderwijsnetten ondersteunen deze actie.

Begin oktober kan de leerkracht een **les over democratie** geven en in de tweede helft van oktober kan hij vervolgens een advocaat in zijn klas uitnodigen. Op basis van de gegeven les over bijvoorbeeld de rechten van de mens kan de advocaat levende en concrete voorbeelden geven. De Orde zegt dat een advocaat een objectieve bron is en wellicht de beste verdediger van de rechten van de mens. Hij zal vrijer dan de leerkracht de jongeren genuanceerd kunnen waarschuwen tegen extremisme en tegen misbruiken van de openbare macht. Hiermee wil men kinderen van 11-12 jaar wakker maken voor onderwerpen rond democratie en justitie. Voor de leerlingen van 16-18 jaar gaat het over stof die hen rechtstreeks aanbelangt en die hen aanzet tot reflectie. De actie past in de opvoeding tot burgerzin.

Maar de advocaat kan ook vragen beantwoorden over drugs, pedofilie, kindermishandeling, echtscheiding, verkrachting, diefstal en vormen van jeugdcriminaliteit. Kinderen die worden mishandeld kennen niet altijd hun rechten. De advocaat in de klas kan hun vragen beantwoorden. Het is wellicht nuttig dat de leerkracht eerst met de advocaat de stof afbakent. De leerkrachten die beslissen aan de actie deel te nemen, stellen de communicatieverantwoordelijke van de balie van hun gerechtelijk arrondissement hiervan op de hoogte. De advocaat-bezoeker en de datum van het bezoek worden in gemeenschappelijk overleg gekozen. De advocaten werden op deze actie voorbereid. Het bezoek is gratis. *Belgische Nationale Orde van Advocaten - mevr. R. Huwaert - Huis van de Advocaat - Guldenvlieslaan 65 - 1060 Brussel - ☎ 02-534 67 73 - fax 02-539 39 20*

JEUGD EN THEATER **a**

Voorstellingen (bijna allemaal Belgische premières), projecten, workshops, ateliers enz.: van 15 tot 30 september is er opnieuw het **Jeugdtheaterfestival** in Brussel. Op het programma staan bijvoorbeeld *Fietsen* (Het Gevolg, +4 jaar), *Babylove* (Bronks, +6jaar), *Mirad* (Wederzijds, +8 jaar), *2x woordwaarde* (Stijn Meuris, +16 jaar), *Of Scheikunde* (klein en Wagner/Bronks, +8 jaar) en het overbekende *B is A in Bubbels* (Dito Dito/Bronks, +7 jaar). Rond elke voorstelling is er een happening, waarbij ook video-installaties en muziekoptredens op het programma staan. Hier kunt u misschien wel inspiratie opdoen voor een latere schoolvoorstelling. U vindt het volledige programma in de gratis festival-

brochure. De voorstellingen vinden plaats op verschillende locaties, maar vooral in het *Paleis voor Schone Kunsten* en *De Parade*.

In het kader van *DynaMo2* biedt Bronks een aantal **workshops** aan: *Het luisterparcours* (leerlingen vanaf drie jaar jazz leren ontdekken), *Babylove* (theateratelier voor leerlingen van 6 tot 12 jaar), *Theatermuziek of muziektheater* (met leerlingen vanaf 12 jaar werken rond geluidsdecors) enz.

Bronks/Jeugetheater Brussel - Brialmontstraat 11 - 1030 Brussel - ☎ 02-219 99 21

EUROKLASSEN **s**

Het *Departement Onderwijs* subsidieert **uitwisselingen** tussen Vlaamse klassen en andere Europese klassen. Zo'n uitwisseling is geen vermomde schoolreis, wel een onderwijskundig samenwerkingsproject waarbij de Vlaamse klas een week uitwisselt met de andere klas. Het Departement Onderwijs heeft voor deze uitwisselingen **forfaitaire subsidies** vastgelegd: per leerling (3500 fr.), per begeleider (6000 fr., één per acht leerlingen, max. 3 begeleiders) en per bezoekende leerling (1500 fr., max. 37.500 fr.). Hierdoor kunt u veel papierasserie vermijden en de uitwisseling toch betaalbaar houden.

Het project *Euroklassen* is mogelijk voor klassen vanaf het vierde jaar secundair onderwijs. Aanvragen voor dit schooljaar moeten binnen zijn vóór 10 november. U vindt alle voorwaarden voor deelname in de **omzendbrief Euroklassen OND/VI/4** van 24 mei 1993. *Departement Onderwijs - Euroklassen - Jan Ceulemans - Koningsstraat 138 - 1000 Brussel - ☎ 02-211 45 85*

KLASSE-SERVICE

• GESPREKSLEIDERS GEZOCHT **b**

De *BG/G* organiseert in het najaar een cursus voor ouders en leerlingen (oudste kleuters + eerste drie klassen lagere school) over *Ouders en kinderen leren samen veilig de straat oversteken*. De Bond zoekt onderwijzers met ervaring rond **verkeersopvoeding** om het programma plaatselijk te begeleiden. Op 17 september is er een opleidingscursus.

Bond van Grote en van Jonge Gezinnen - Jonge Gezinnenactie - Troonstraat 125 - 1050 Brussel - ☎ 02-507 89 40

• KLASSEBOEK ONDER WINDOWS **a**

Kla...boek! is het eerste **geautomatiseerd klasboek** onder Windows voor leerkrachten (computer met min. 386DX). U kunt er o.a. ingebrachte lessen met hun doelstellingen mee opzoeken, aanpassen, bijsturen en invoeren in de nieuwe klessedag.

Plantyn Educatieve Software - Santvoortbeeklaan 21-25 - 2100 Deurne - ☎ 03-360 03 81

• LEERKRACHTEN DACTYLO GEZOCHT **a**

Het *Instituut voor Praktische Opleiding en Communicatie* (IPOC) zoekt dringend **deeltijdse leerkrachten** dactylo (onderwijzer, regent, licentiaat of ander pedagogisch diploma). De lessen beginnen tussen 16 u. en 17 u. en u hebt keuzemogelijkheid qua lesdagen. U krijgt een interne opleiding. Eigen wagen en telefoon zijn wel vereist.

IPOC - Van Boeckellaan 71 - 2500 Lier - ☎ 03-480 85 18

RUANDA HELPEN **a**

Het programma *Mikpunt* (BRTN) lanceert de actie *Hamwen'abana* (*samen met kinderen*) voor **niet-begeleide kinderen in Ruanda**. Daar zijn 500.000 minderjarigen op de dool, waarvan 100.000 weeskinderen. *Hamwen'abana* steunt alle goede actieve organisaties. Zij zijn bezig met het opsporen en identificeren van alle kinderen, hun opvang, het opsporen van hun familie of hun plaatsing in opvangcentra en dan in een gastgezin. Hiervoor is veel geld nodig. De bedoeling is dat alle onderwijsinstellingen zoveel mogelijk ludieke, informatieve en andere activiteiten opzetten die geld opbrengen: toneelstukken, sportwedstrijden, free podia, Ruandese feesten, Afrikaanse gerechten verkopen enz.

Alle informatie over Ruanda staat in de speciale editie van de **Mikpunt-Muurkrant**. Hierin vindt u genoeg gegevens over kinderkampen en projecten om er één uit te kiezen. U bekommt de krant door overschrijving van 50 fr. op rekeningnr. 001-0155000-70.

Mikpunt - Hamwen'abana - BRTN - K6L17 - 1043 Brussel - ☎ 02-741 56 58

ALGEMEEN

• FRIKKEN EN VOSSEN

Een leerkracht is een leraar, lesboer, goeroe, frik, schoolfrik of schoolvos. Aan mooie synoniemen geen gebrek! De auteur verzamelde meer dan 50.000 woorden en uitdrukkingen in formeel en informeel taalgebruik, schrijftaal, archaische taal en bargoens.

Synoniemenwoordenboek - Riemer Reinsma - Het Spectrum/Standaard

Uitgeverij - Ø 03-239 59 00 - 987 blz. - 1.395 fr.

• MET DE KLAS OP STAP

Tips voor uitstappen in België en Nederland: attracties, musea, verblijfscentra, taal-, sport-, computer- en avonturenkampen enz. Elke school kreeg één gratis exemplaar.

Tips voor Trips 1994 - vzw Onderwijsservice - Spoorwegstraat 19 - 9250 Waasmunster - 130 blz. - 85 fr.

• COMMUNICEREN MET LEERLINGEN

De auteur spreekt over het begrijpen van communicatie. Haar ideeën zijn bruikbaar voor wie zich wil verdiepen in de processen van **samen werken en samen leren**. Het boek biedt zo bouwstenen voor samenwerking, klaspraktijk en leerlingbegeleiding.

Menselijke communicatie. Een zoektocht naar haar complexiteit - Werkboek - Rita Steens - Interactie Akademie - Van Schoonbekestraat 33 - 2018 Antwerpen - Ø 03-237 01 52 - 500 fr. (korting bij groepsbestellingen mogelijk)

BASISONDERWIJS

• TECHNIEK

Activiteiten, materialen en middelen voor techniek in het Nederlandse basisonderwijs (ook in Vlaanderen bruikbaar). Ook organisaties die informatie rond techniek verzamelen en verspreiden worden besproken.

Techniek wat en waar? - M. van Hezewijk & I. Lemmen - Uitgeverij Dijkstra/Stuurgroep Techniek Primair Onderwijs - KPC - Postbus 482 - 5201 AL 's-Hertogenbosch - Nederland - Ø 00-31-73-21 54 35

• ARK OP MUZIEK

Hiermee organiseert u een **muzisch project** met 5- tot 8-jarigen: liedjes uit *Kapitein Noach en zijn drijvende dierentuin*, een koraal van Bach, een regenbooglied enz. Het arkverhaal wordt historisch bekeken én vergeleken met andere zondvloedverhalen.

De ark van Noach - Liesbet Vereertbrugghen - Alamire Muziekuit-

GEDETACHEERDEN GEZOCHT

• Gezocht: een **vastbenoemd** leerkracht (max. 38 jaar) met interesse voor **jeugdwerk**.

Liberaal Federatie voor Jeugdhuisen vzw - Jef Aertbeleen - Minderbroedersrui 19 - 2000 Antwerpen - Ø 03-225 08 28

• Gezocht: een **vastbenoemd** leraar biologie (max. 40 jaar) met interesse voor **veldbiologie**.

Natuur 2000 vzw - Bervoetstraat 33 - 2000 Antwerpen - Ø 03-231 26 04

• De entiteit *Natuurbehoud en -Ontwikkeling* (BNO) van de Vlaamse Gemeenschap zoekt **natuureducators**. Het BNO hoort bij de *Vlaamse Milieuadministratie* (AMINAL) en houdt zich o.a. bezig met natuureducatie.

Voor de uitbouw van een **natuureducatief net** in vijf grote natuureducatieve centra (één per provincie) zoekt het bestuur nu **vastbe-**

a

geverij vzw - Postbus 45 - 3990 Peer - Ø 011-63 21 64 - 48 blz. - 295 fr. + 100 fr. verzendings- en administratiekosten (deze maand verschijnt een bijhorende muziekcassette)

• KIND EN TAAL

Via beginnende woordenschat, eerste krabbels en zelfbedachte spelling tot lopend schrift: hoe maken kinderen zich de **gesproken en geschreven taal** eigen? De auteur schenkt ook aandacht aan de rol van het kleuteronderwijs in de stimulering van geletterdheid.

Ontluikende geletterdheid - Ludo Verhoeven - Swets & Zeitlinger bv - Heereweg 347 - 2161 CA Lisse - Nederland - Ø 00-31-2521-35 111 - 239 blz. - ± 700 fr.

SECUNDAIR EN HOGER ONDERWIJS

• KEN UW GEMEENTE

De nieuwe JEMP-brochure legt uit hoe een gemeente wordt bestuurd en waarom **gemeenteraadsverkiezingen** belang-

rijk zijn. Negen werkvormen stellen u in staat het theoretische gedeelte licht verteerbaar te maken voor uw leerlingen.

Toeterweltoel! - Jeugdendienst voor Maatschappelijke Participatie vzw - Liedtsstraat 27-29 - 1210 Brussel - Ø 02-242 00 92 - 200 fr.

• KUNSTBRIEF

Eén kunstvoorwerp uit het museum staat telkens centraal. Voor leraars een gelegenheid om de thema's in hun lessen in te bouwen of met hun klas naar het museum te stappen.

Kunst in de kijker - Stedelijk Museum Vander Kelen - Mertens - Savoyestraat 6 - 3000 Leuven - Ø 016-22 69 06 - 10 fr. per los nummer (ter plaatse); abonnement: 150 fr. voor 6 nummers, verzendingskosten inbegrepen

• VORMING

Wanneer is een achttienjarige gevormd? Zes niet-onderwijsmensen antwoorden, vijf onderwijsmensen riposteren en een historicus zet «vorming» in een historisch

perspectief.

Vorming: eenheid in versnippering - Nova et Vetera - NVKSO - Guimardstraat 1 - 1040 Brussel - Ø 02-507 07 40

b

VREDESWEEK **a**

De Vredesweek vindt plaats van 26 september tot 2 oktober. Het centrale thema is Honger stil je niet met wapens. BDJ-Jeugd & Vrede, Forum voor Vredesactie, Medische Vereniging ter Preventie van een Atoomoorlog, Pax Christi Vlaanderen en Vrede vzw maken zo duidelijk dat het zinloos is over het hongerprobleem te praten en te zwijgen over wapenhandel en -productie.

Voor het onderwijs is er educatief materiaal rond **conflict, macht en geweld**: didactische mappen, prentenboeken, kinder- en jongerenkranten, theater, diareeksen enz. voor alle leeftijden, van 4 tot 18 jaar en ouder. Meer informatie in de gratis folder!

Secretariaat Vlaamse Vredesweek - Italiëlei 98a - 2000 Antwerpen - ☎ 03-225 10 00

NAAR DE ARDENNEN **a**

«Openluchtklassen in de mooiste plekjes van de Ardennen. Dichtbij maar toch heel anders.» Onder dit motto gooien de vakantiehuizen van *Les Etapes de la Route* op 24 en 25 september hun deuren open.

De huizen zijn geschikt voor **bos- en openluchtklassen**. In de grotere huizen kunnen verscheidene scholen of klassen

samen aan deslag. Enkele huizen zijn toegankelijk voor mindervalide leerlingen en rolstoelgebruikers. Een paar richtprijzen: een verblijf van maandagvoormiddag tot vrijdagmiddag in vol pension kost 3350 fr. per leerling lager onderwijs en 3630 fr. per leerling secundair onderwijs en per volwassene.

Per klas van minimum 15 leerlingen is het verblijf gratis voor de klasseleraar en één begeleider/monitor.

Lezers van **KLASSE** (en familie) kunnen op 24 en 25 september gratis kennis maken met deze vakantiehuizen: **L'Amblève** (220 bedden; Sedoz 6 - 4920 Remouchamps - ☎ 041-84 78 78), **Chateau Marteau-Longe** (180 bedden; Route de Floreffe 51 - 5170 Arbre - ☎ 081-41 10 95), **Viell Hermitage** (120 bedden; Route de Saint-Antoine 27 - 6960 Manhay - ☎ 086-43 34 79), **Les Bouleaux** (66 bedden; Rue du Centre 36 - 6672 Beho-Gouvy - ☎ 080-51 05 11) en **La Grémille** (100 bedden; Rue de Chassepierre 14 - 6820 Sainte-Cécile-sur-Semois - ☎ 061-31 41 58). U bent er telkens welkom van 10 u. tot 18 u. Koffie en koek staan klaar. Wie rond de middag komt wordt getraceerd op koffie en sandwiches. Als u met een groepje komt, bel dan even naar het huis van uw keuze. In elk huis ligt voor u een map klaar met informatie over het huis, de mogelijkheden die de regio biedt,

bestaande wandelingen, nuttige adressen en telefoonnummers enz. U kunt er ook informatie krijgen over bivakhuizen en kampeerterrinen en over cultureel-historische of sportieve schoolreizen naar Polen.

vzw *Les Etapes de la Route* - Avenue Géo Bernier 4 - 1050 Brussel

OVER DE GRENZEN **a**

Misschien wordt u wel uitgekozen voor een korte bijscholing in Schotland. Geruit rokje (m/v) in de koffer? Reis en verblijf zijn in principe gratis. Uw aanvraag moet ondertekend zijn door uw instellingshoofd en uw inrichtende macht. Oh ja, voor snelle beslissers hebben we ook één bijscholingsprogramma in de buurt van Belfast in Noord-Ierland. Met een toepasselijke titel.

Schotland

- *The management of the secondary school curriculum*: 16 tot 18/1 of 6 tot 8/2 (zelfde programma wordt twee keer aangeboden; kandidatuur vóór 10/10).

- *Human resource management in the secondary school*: 27/2 tot 1/3 (vóór 10/10).

- *Quality assurance in the secondary school*: 13 tot 15/3 of 24 tot 26/4 (zelfde programma wordt twee keer aangeboden; vóór 8/1).

- *Quality assurance in primary and special schools*: 8 tot 10/5 (vóór 8/1).

Noord-Ierland

- *Education for mutual understanding*: 14 tot 20/11 (vóór 19/9).

Inlichtingen en inschrijvingsformulieren: Departement Onderwijs - Secretariaat-generaal - Dienst Internationale Betrekkingen - Leen Mortier - RAC Arcadengebouw - 3de verdieping - kantoor 3087 - 1010 Brussel - ☎ 02-210 51 10

CURSUSSEN EN STUDIEDAGEN

ALGEMEEN

- **Seksuele en relationele vorming** - Module 1 (21 en 28/9 en 5/10), **Homo-lesbische vorming** (23/9).

Je zou er **Aids** van krijgen: 3 en 10/10 (Gent), 6 en 13/10 (Hasselt), 6 en 20/10 (Brussel), 17 en 24/10 (Kortrijk), 20 en 27/10 (Oostende), 3 en 10/11 (Brugge), 7 en 14/11 (Antwerpen) of 15 en 22/11 (Diest).

Vormingscentrum Jos Van Ussel - Meersstraat

138B - 9000 Gent - ☎ 09-220 65 22

- **Horen, zien en schrijven: verhalen en gedichten** (20 en 27/9; 4, 11, 18 en 25/10 in Antwerpen); Dichter «van» jezelf: **gedichten schrijven** (14 tot 16/10 in Vaalbeek).

Stichting-Lodewijk de Raet - Liedtsstraat 27-29 - 1210 Brussel - ☎ 02-242 01 11

- **Migranten** in het onderwijs: 30/9 tot 2/10 in Lokeren.

Vormingscentrum voor Ontwikkelingssamenwerking en interculturele training Iteco vzw - Vlasfabriekstraat 11 - 1060 Brussel - ☎ 02-539 34 23

BASISONDERWIJS

- **Focus op Zaire** (26/9 en 20/4), **Focus op Peru** (27/9 en 20/4), **Focus op het jonge kind** (20/1 en 20/4).

Mundiale vorming: langlopend programma in samenspraak met schoolteam.

Kleuterschool/eerste graad: **Afrika in de klas**: 23/9. **Derde graad:** Werken met **Wonen en leven in Peru** (20/9 of 17/1), **Wonen en leven in Zaire** (20/9 of 17/1), **Wonen en leven in Turkije** (22/9 of 19/1).

Kinderwereldatelier - Rolwagenstraat 73 - 2018 Antwerpen - ☎ 03-235 20 76

- **Natuur- en milieu-educatie** in kleuter- en lager onderwijs: 10 zaterdagen vanaf 8/10. Vereniging voor Milieu-educatie Provincie Antwerpen - Bart Hoes - Ommeganckstraat 26 - 2018 Antwerpen - ☎ 03-231 56 53

- **Betere diagnostiek bij rekenen** (12/10); **De Bib-juf** (19/10); **Realistisch rekenen** via de eindtermen (26/10 en 23/11).

Centrum voor Didactische Vernieuwing - VIIde-Olympiadelaan 25 - 2020 Antwerpen - ☎ 03-827 78 90

SECUNDAIR EN HOGER ONDERWIJS

- **Leeruitstappen** organiseren (12/10); Van bib naar **mediatheek** (26/10 en 9/11).

Aardrijkskunde: Excursie **Ronde rond Antwerpen** (17/9); **Nieuwe klimaatindeling** (4/10).

Centrum voor Didactische Vernieuwing - VIIde-Olympiadelaan 25 - 2020 Antwerpen - ☎ 03-827 78 90

- **Natuurwetenschappen:** Insectenecologie (17/9); **Cosmetica** in de klas (28/9); **Voedingschemie** (5/10 en 9/11).

Talen: Hör- en Leseverstehen (12/10); **Nieuwe tendensen** in zakelijke communicatie in het S.O. (19 en 26/10); **Remediëring** spellingproblemen Nederlands (4, 12 en 25/10, 9 en 22/11); **Remediëring** moderne vreemde talen: lees- en spellingproblemen (10 en 25/10 en 24/11).

Centrum voor Beroepsvervolmaking Leraren - UIA - Universiteitsplein 1 - 2610 Wilrijk - ☎ 03-820 29 61

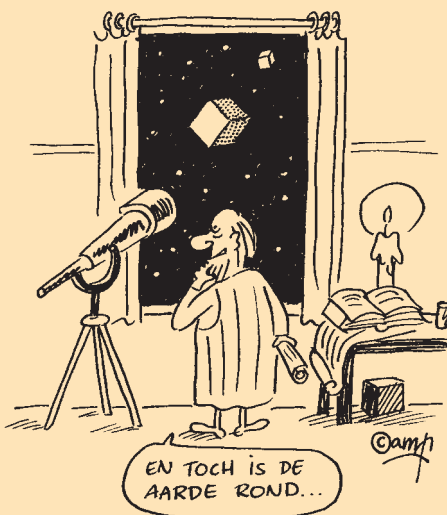
- **Economie:** Doorlichting nieuwe leerplan boekhouden ASO-2de jaar-2de graad (4 en 11/10); **Didactische** introductie tot het dubbel boekhouden (20 en 27/10).

KLASSE-MENT

Eén winnaar mag voor 2000 fr. boeken kopen met een bon van de Standaard Boekhandel. Eén brief(kaart) met het antwoord, uw naam en adres en uw functie in het onderwijs naar **KLASSE** en u kunt deze maand de winnaar zijn. Een schooljaar vol puzzelplezier.

Winnaar opgave 9: Joke Symons uit Mechelen. **Oplossing opgave 10:** De cijferreeks verborg het 10-letterwoord EINDTERMEN.

GROTE ONTDEKKINGEN

Recht: Contracteren in het kader van de onderneming (21/9); **Huwelijksvermogensstelsels** en de vermogenstoestand van gehuwde ondernemers (6/10).

Geschiedenis: Het Sint-Michielsakkoord/De staats hervorming (15/10).

Frans: Il faut d'abord apprendre à écouter avant d'avoir droit au chapitre (11/10 en 22/11); **Video-opstel** in de lessen Frans (19/10).

Catechese en levensbeschouwing: De psychologie van de contemplatieve traditie (19/10).

Automechanica: Moderne richttechnieken voor carrosserie (5, 12, 19, 26/10 of 9/11 in Meulebeke); **LPG- en aardgasinstallaties** voor motorvoertuigen (19/10 in Brussel).

Elektriciteit/Elektronica: Elektronische controle van elektrische machines (5, 12, 19 en 26/10, 9, 16, 23 en 30/11, 7 en 14/12 in Gent).

Elektriciteit: Automatisatie in de huishoudelijke installaties (12/10 in Mechelen en 16/11 in Hasselt).

Mechanica: Oppervlakterutheid (theorie: 1 of 5/10 in Boom; practicum: 5, 12, 19 of 26/10 in Kruikebeke).

Sanitair/Centrale verwarming: Verwarmingslichamen (12, 19 of 26/10 in Herentals).

IDEA/Centrum voor Didactiek - UFSIA - Prinsstraat 13 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-220 49 93

CONGRESSEN EN SYMPOSIA

ALGEMEEN

- **9de computerbeurs Computers op School en Thuis:** 22/10 in Brugge.

Leren van talen; leerlingvolgsystemen; remediëringsoftware; multimedia enz. **Computers op School en Thuis** - Sonja De Nollin - Te Boelaarlei 23 - 2140 Antwerpen - ☎ 03-322 74 69

- **3de Vlaams Sportwetenschappelijk Symposium Jeugd en Fitheid:** 17/9.

Gezondheidsgerelateerde fitheid; prestatiegerelateerde fitheid; beleid; begeleiding. **Bond voor Lichamelijke Opvoeding (i.s.m. RUG - Instituut voor Lichamelijke Opvoeding)** - Waterkluiskaai 16 - 9040 Gent - ☎ 09-218 91 20

BASISONDERWIJS

- «Geen trede meer om op te staan»: 1/10. **De maatschappelijke status van de onderwijzer** historisch bekeken.

Uitstraling-Permanente Vorming - VUB - Pleinlaan 2 - 1050 Brussel - ☎ 02-641 27 50

SECUNDAIR EN HOGER ONDERWIJS

- **8ste Conferentie Het Schoolvak Nederlands:** 7 en 8/10.

Literatuuronderwijs; Nederlands als tweede taal; beleid; methodes; leerboeken enz.

Het Schoolvak Nederlands-8 - KUL - Faculteit Letteren - Jan Uyttendaele - Blijde-Inkomststraat 21 - 3000 Leuven - ☎ 016-28 46 11

- **Remediëring en sociaal-emotionele begeleiding** in het SO: 28/9.

Remediëring Nederlands, moderne vreemde talen en L.O.; dyslexie enz.

Centrum voor Beroepsvervolmaking Leraren - UIA - Universiteitsplein 1 - 2610 Wilrijk - ☎ 03-820 29 61

Opgave 11: U vindt hier vier woorden, grondig dooreengeschied. Drie van de vier zijn synoniemen uit het onderwijsveld. U vindt ze ook elders in deze **KLASSE-IDEE**. Welk woord hoort niet in het rijtje thuis?

- BOSLEER • DOOPBEST • KARELRECHT • SCHRIKLOOF •

We verwachten uw antwoord ten laatste op 28 september. De juiste oplossing én een nieuwe opgave krijgt u volgende maand.

Klasse-ment - Koningsstraat 138 - 1000 Brussel

DRUGS OP HET SPOOR

a

Vorig schooljaar zijn de *Sleuteltreinen* op het spoor gezet: 2500 leerlingen tussen de 8 en 18 jaar reisden mee. Het project combineert ontspanning en opvoeding: u gaat op schoolreis en onderweg leert uw klas over **drugs en druggebruik**. De bestemmingen zijn klassiek: de zoo, een havenrondvaart, het speelgoedmuseum in Mechelen, Bokrijk, Brugge, Planckendael, Bruparc, Dinant Tours, de afvaart van de Lesse. Nieuw dit schooljaar zijn een avonturentocht in de streek van Dinant en een programma in Hasselt.

De reis zelf is minder klassiek. Uw klas krijgt op de trein gezelschap van enkele mensen van *De Sleutel*. In dit centrum volgen drugverslaafden een therapeutisch programma. De mensen van *De Sleutel* babbelen over alles wat ze hebben meegemaakt: hoe het is begonnen; hoe toen hun relatie was met thuis, met de school, met de vrienden. Voorts vertellen ze wat ze nu leren en welke sociale vaardigheden ze zich eigen maken om van hun verslaving af te komen. De gesprekken gebeuren in kleine groepjes en duren een half uur. Nieuw is dat een aantal van deze begeleiders heel de dag ter beschikking blijven: ook tijdens de dagactiviteit en tijdens de terugreis is nu contact mogelijk. Een drietal weken vóór u op reis gaat krijgt elke leerling een **begeleidende brochure** met informatie over het project en met discussieteksten. Hiermee kunt u de problematiek van druggebruik bij jongeren vooraf in de klas inleiden en uw leerlingen voorbereiden op de treingesprekken.

Vraag zeker de **gratis infobrochure** aan: u vindt er alle data, prijzen en bestemmingen. Het kabinet van de *Vlaamse Minister van Onderwijs* sponsort een aantal van deze reizen. Als u via een gemotiveerd inschrijvingsdossier kunt aantonen dat deze reis met de Sleuteltrain kiert binnen een **drugsbeleidplan op uw school** krijgen uw leerlingen een korting van 240 fr. In totaal komen 3750 leerlingen voor deze korting in aanmerking. Alle gegevens hierover vindt u eveneens in de infobrochure.

Sleuteltreinen - Hundelgemsesteenweg 1 - 9820 Merelbeke

SCHOOL MET KLASSE

b

De tweede editie van de **schoolmanagementwedstrijd** start in oktober. Vorig schooljaar namen teams deel van een zeventigtal secundaire scholen. Nu gaat de uitdaging richting **basisonderwijs**. U vormt een schoolteam van drie tot zeven personen: directie en leerkrachten, maar eventueel ook iemand van het administratief personeel, van de participatieraad, van het oudercomité... Dit team krijgt vier opdrachten. De eerste drie opdrachten worden naar uw school gestuurd. Ze bestaan uit het uitvoeren van een probleemanalyse en het opstellen van een actieplan voor een specifieke problematiek. U stelt een rapport op en stuurt dat naar *De Vlerick School voor Management*, die net als vorig jaar de wedstrijd organiseert. Hiervoor heeft uw team telkens vier à vijf weken tijd. Mogelijke thema's zijn het beleid voor het invoeren van nieuwe pedagogische methodes, zorgverbreding, leerlingenbegeleiding, samenwerking tussen leerkrachten, functie van de school in de lokale gemeenschap enz. Deelnemen kost 1000 fr.

De bedoeling van de opdrachten is dat een leerproces op gang komt dat kan bijdragen tot een verdere professionalisering van het beleid in de deelnemende scholen.

De 10 scholen met de hoogste kwoteringen voor de drie ingezonden opdrachten gaan naar de **finale op 6 mei 1995**. U krijgt dan een vierde opdracht die u vooraf in team heeft voorbereid en ter plekke voor de jury verdedigt. De titel *Laureaat Schoolmanagement '94-'95* wordt dan toegekend op basis van de scores op de vier opdrachten. De titel wordt uitgereikt door Vlaams onderwijsminister *Luc Van den Bossche*. Daarnaast zijn er aantrekkelijke prijzen voor de laureaat en voor alle finalisten.

Net als vorig jaar zal **KLASSE** deze wedstrijd op de voet volgen en telkens rapporteren over de oplossingen die de schoolteams bieden voor de aange-reikte problemen. U kan nog inschrijven tot eind september.

Laureaat Schoolmanagement '94-'95 - De Vlerick School voor Management - Luc Peeters - Bellevue 6 - 9050 Gent (Ledeberg) - ☎ 09-210 97 51 - fax 09-210 97 00

RADIO OP SCHOOL

a

• Op 10 september start een nieuw radioprogramma over **kunst voor kinderen** tot 12 jaar. Boeken, tentoonstellingen, concerten, dans- of theatervoorstellingen, films: *Het Houten Paard* weet er alles van. Het programma omvat een **bijdrage van de week** (± 20 min.), de rubriek **maten en gewichten** (een becommentarieerde agenda) en een **verhaal**. De volgende weken praat het paard over de *zin van kunst voor kinderen* (10/9), het *Bronks Jeugdtheaterfestival* in Brussel (17/9), de tentoonstelling *Walter Swennen* in MUKHA-Antwerpen (24/9) en de *Actie Leesbevordering en de Voorleesdag* (1/10).

Het Houten Paard gaat elke zaterdag in de ether, van 18u.10 tot 19u. op Radio 3.

• Voor leerlingen secundair onderwijs is er *Mozaïek*, elke maandag om 11 u.: **muziekgeschiedenis** afgewisseld met luisterpraktijk en getuigenissen van melomanen. Vanaf 12 september herhaalt Radio3 de twaalf uitzendingen van *Muziek rond de Griekse Tragedie*: muzikale interpretaties van de klassieke tragedies van *Aischulos*, *Sofokles* en *Euripides* (voor **educatief materiaal**: ☎ 02-741 53 02). In januari start dan een nieuwe reeks over *Vrouwen in de Bijbel*.

De Griekse tragedies wijken elke laatste maandag van de maand voor *Melomaandag*: bekende Vlaamingen vertellen over hun favoriete klassieke muziek, rechtstreeks vanuit FNAC-Antwerpen. Op het programma: *Herr Seele* (26/9), *Michiel Hendryckx* (31/10), *Lily Boeykens* (28/11) en *Josse De Pauw* (26/12). U kunt dit gebeuren gratis met uw klas bijwonen. Reserveren is wel verplicht: ☎ 03-231 20 56.

Nieuw is Radiater: een radioprogramma over theater. Dit schooljaar zijn er vier uitzendingen in het programma *Polyglot Nederlands*, op vrijdag tussen 11 en 12 uur. **Vier nieuwe producties** van de Brusselse KVS worden becommentarieerd en in hun historische context geplaatst: *Oedipus van Hugo Claus* (7/10), *Maat voor maat van William Shakespeare* (2/12), *Freuds laatste droom* van *Miklos Hubay* (10/3) en *De kunst van het vragen* van *Peter Handke* (14/4). De opnamen gebeuren telkens de dinsdag voordien (van 18 u. tot 19 u.) in de KVS. U kunt ze gratis bijwonen, een hapje eten en de voorstelling zien (maaltijd + voorstelling: 950 fr.; reserveren op ☎ 02-217 69 37).

BRTN - Dienst Schooluitzendingen - Veerle Keuppens (Het houten paard/Melomaandag) & Liesbet Vereertbrugghen (Mozaïek/Radiater) - Kamer 3N12 - A. Reyerslaan 52 - 1043 Brussel - ☎ 02-741 53 07

SCHRIJF ZE VRIJ

S

Op vrijdag 21 oktober is het voor de vierde keer *Schrijf-ze-VRIJdag*. Vorig jaar reageerden meer dan 200 scholen op de oproep van *Amnesty International* (AI) om de campagne **tegen politieke moorden en verdwijningen** te steunen. AI herneemt hetzelfde thema dit jaar. Speciaal voor **leerkrachten** is er een gratis kant-en-klaar pakket voor de tweede en derde graad: suggesties, actiemiddelen en affiches voor klassen die de actie willen ondersteunen.

Amnesty International Vlaanderen vzw - Kerkstraat 156 - 2060 Antwerpen - ☎ 03-271 16 16

SCHOOL-MANAGEMENT
LAUREAAT

«Beste Ouders». Brieven, mailings, ver-wittigingen, rapporten enz. die vanuit de school naar het gezin van de leerling vertrekken beginnen nog vaak met «beste ouders». Die stijl houdt geen rekening met de vele eenoudergezinnen en andere samenlevingsvormen. Ook oudercontacten, cadeautjes voor moeder/vaderdag, nieuwjaarsbrieven enz. gaan nog meestal uit van volledige gezinnen. De realiteit is enigszins anders. Van de huwelijken die vandaag in België worden gesloten zal één vierde tot één derde door **echtscheiding** worden ontbonden. Die cijfers houden nog geen rekening met de scheidingen die optreden bij ongehuwd samenwonende koppels. De gezinsrelaties nemen tegenwoordig veel complexere vormen aan. Volgens de *Koning Boudewijnstichting* zou de school meer rekening moeten houden met die nieuwe leefwereld van de hedendaagse kinderen. Dat geldt voor de communicatie tussen school en gezin maar ook voor de inhouden van leerstof en schoolboeken. De nieuwe gezinsvormen en complexe gezinsnetwerken zouden daarin hun plaats moeten krijgen zodat elk kind er zich op een positieve manier in kan herkennen. Nog te dikwijls weerspiegelen de voorbeelden die in de klas worden gebruikt gezinsrelaties die voor een groot gedeelte van de leerlingen niet overeenkomen met hun eigen werkelijkheid.

Leraars gezonder. Leraars in Nederland zijn minder vaak ziek dan enkele jaren geleden. Het **ziekteverzuim** is gedaald en leerkrachten hebben minder vaak psychische klachten of problemen door overbelasting. Wel is de gezondheidstoestand van leraars nog altijd minder dan die van vergelijkbare beroepsgroepen. Veel voorkomende klachten zijn vermoeidheid en pijn in rug en nek. Ook verstopte neuzen en allergische reacties komen in het onderwijs vaker voor dan in vergelijkbare sectoren. Vooral in basisscholen zouden slechte hygiënische omstandigheden daar de oorzaak van zijn. Dat blijkt uit een onderzoek van het *Tilburgs onderzoeksinstituut IVA* in opdracht van het ministerie van onderwijs.

Computerporno. Op één derde van de Engelse middelbare scholen werd op grote schaal computerpornografie aangetroffen. De onderzoekers van de *Universiteit van Lancashire*

trokken daarvoor naar 8000 scholen. De pornografie staat op CD-Rom's die levensechte beelden geven van verkrachtingsscènes, martelingen en seks met kinderen. In een aantal gevallen ontdekten leraars computerporno waarin ook hun eigen leerlingen een rol speelden. Kinderen kunnen ermee geconfronteerd worden zonder dat ze het zelf willen, zonder er geld voor te moeten uitgeven en zonder dat hun leraars of ouders het weten. De **CD-schijfjes** komen door elektronische post of computerclubs op de scholen terecht. De meest aangeduide bron voor de porno was echter het huis van de kinderen, waar ze het materiaal krijgen of meenemen van vader of oudere broer. Ook is er op de scholen een levendige handel in het materiaal, dat afkomstig is uit de Verenigde Staten, Duitsland en Nederland. De inhoud ervan wordt steeds extremer. Steeds vaker duiken sado-masochistische scènes op. Zelfs in 2% van de lagere scholen is porno-software beschikbaar. Kinderen vanaf vijf jaar hebben er blijkbaar vrije toegang tot het materiaal.

De jongens van de juf. In het Vlaams basisonderwijs is nu ongeveer drie vierde van de leerkrachten een vrouw. Uit on-

derzoek in de zesde klas van basisscholen leidt Prof. *Brutsaert* (RUG) af dat vooral jongens het daar moeilijk mee hebben. Ze hebben meer kans om **gespannen** te zijn, zich geïsoleerder en minder betrokken te voelen bij hun school en studies als ze bijna uitsluitend van vrouwelijke leerkrachten les krijgen. Er schort niets aan de pedagogische kwaliteiten van onderwijzeressen. Maar door hun numeriek overwicht hebben de jongens een gebrek aan mannelijke rolmodellen, waar ze op die leeftijd nog een bijzondere behoefte aan hebben. Meisjes blijken daarin in het tegenovergestelde geval totaal geen last van te hebben. Deze bevinding staat haaks op de resultaten van bestaand coëductie-onderzoek op het niveau van het secundair onderwijs. Ze illustreert wel dat het goed is van beide geslachten les te krijgen.

Onwijs gaaf. U kent

het van op de speelplaats: alles is tegenwoordig keigaaf, onwijs te gek, maf of shit. In het boekje *Nieuwe Woorden van de Jaren Negentig* staan **duizend termen** die de vorige generatie nauwelijks kende of gebruikte. Een selectie voor de leraar die bij wil blijven.

SIGNAAL

De nieuwe voorvoegsels voor «buitengewoon» zie *kei* (keigoed), *onwijs* (gaaf) en *poepie* (-duur). Voor «geweldig, van deze tijd» zijn het *kek* en *turbo* (-griet). Wat «waardeloos» is krijgt tegenwoordig naar believen de volgende voorvoegsels mee: *tering* (-gedrag), *tyfus* (-weer), *shit* (-muziek), *kut* (-kleren), *klote* (-feestje) en *maf* (-kees).

Alcoholvrij bier heet een *aveetje*, een *castro* of *gecastreerd bier*.

En dan is er nog de trend om voornamen als categorieën voor personen te gebruiken: *anita's* (preutse meisjes), *benny's* (sullige jongens), *corry's* (domme meisjes) en *eddy's* (die zichzelf een houding geven).

Ook de moderne kapsels hebben een naam: *coupe 220* volt (recht overeind), *coupe tegenwind* (zeer kort) en *coupe zure regen* (kaal).

Soms zijn de vondsten geïnspireerd: *kanaalzwemmen* (zappen), *bambiseks* (knuffelen) en een *knipperbolfunctie* (aandacht vragen). Maar dikwijls gaat het om eenvoudige afkortingen, scheldwoorden en schuttingtaal. Uit het onderwijs blijken de jaren negentig voorlopig maar één echt nieuw woord over te houden: *leesmoeders*. ■

Angst (af)leren. Over faalangst lees je in de kranten vooral iets in de examentijd. Dan is het echter hopeloos te laat om er nog iets aan te doen. Leerkrachten zouden **faalangstige** leerlingen al vroeg in het schooljaar moeten opsporen en hen samen met de ouders stap voor stap begeleiden. Angst wordt geleerd. Soms gebeurt dat onbewust en met de beste bedoelingen door ouders en leerkrachten. Bepaalde stijlen van opvoeden zijn niet zo gunstig voor het ontwikkelen van zelfvertrouwen. Bijvoorbeeld kinderen te weinig zelfstandig laten zoeken in hun leven of veel te streng straffen zonder dat het kind goed begrijpt waarom.

Maar angst kan je ook afleren: minder zwart-wit (of zwart-zwart) denken. Faalangstige leerlingen moeten daarvoor eerst de bron van hun angst opsporen en de negatieve emoties, gedachten en gedragingen afleren. Daarvoor moeten ze zichzelf rustig onder controle krijgen (ontspanningsoefeningen), aan zelfvertrouwen winnen en efficiënt handelen aanleren. Ze moeten bijvoorbeeld leren een probleem omzetten in een doelstelling. Wie met kleine stappen duidelijke doelen leert bereiken, mag zichzelf ook kleine beloningen toekennen. Volgens de *Dienst voor Studie-advies* aan de KUL is het wetenschappelijk bewezen dat faalangst kan worden verholpen. Als je er tenminste niet mee wacht tot vlak voor de examens.

Leren met handen en voeten

Het is leuk om te zien hoe jonge kinderen leren met handen en voeten. Taal, rekenen, sociale houding... Ze leren het door te bewegen. Dat

PRAKTIJK

moet niet in aparte lessen. Elke leerkracht kan meer beweging in zijn lessen stoppen. Met verrassende resultaten.

«Kleuters bewegen niet om zich te ontspannen. Dat doen alleen volwassenen. Kleuters bewegen omdat ze dat graag doen. Wij zeggen dat ze spelen maar eigenlijk werken ze. Ze zijn met belangrijke dingen bezig, ze observeren en intussen leren ze. Daarom moet een *bewegingsles* erg uitnodigend zijn.» Prof. Dr. Annie Lamon is docent aan de VUBrussel, Hoger Instituut voor Lichamelijke Opvoeding en Kinesitherapie. Zij stelde een boek samen over hoe kleuters en jonge kinderen leren rekenen in beweging. *Ik hoor en ik vergeet, ik zie en herinner het me, ik doe en ik begrijp, ik beweeg en ik begrijp nog steeds* is een Chinees spreekwoord dat de visie van Lamon weergeeft.

LAMON: Kinderen bewegen te weinig. Nochtans, hoe vroeger ze hun lichaam leren ervaren hoe beter ze ermee zullen kunnen omgaan om met hun *zelf* beter te functioneren in de samenleving. Bewegen moet je leren zoals je alles moet leren. Het ene kind heeft weliswaar meer mogelijkheden en talent dan het andere maar in hun leef- en leeromgeving moeten we hun bewegingsmogelijkheden stimuleren en de beweging verbeteren. Een leerkracht die bewegingsonderwijs geeft stelt eerst eenvoudige bewegingen voor, laat ze uitvoeren en geeft vervolgens aanwijzingen om ze te verbeteren. Hoe beter ze worden hoe soepeler de kinderen zullen bewegen. Dat is niet a priori aangeboren. Het bewegingselement is daarenboven een belangrijke stimulerende factor in het leerproces van jonge kinderen.

Driehoeken maken

Hoe kan je nu met een bewegingsles leren rekenen?

LAMON: In de eerste klas kunnen we aan de hand van psycho-motorische oefeningen de kinderen het begrip *driehoek* bijbrengen. Ze hebben eerst geleerd dat deze geometrische figuur uit drie hoeken en drie zijden bestaat. We laten ze in de bewegingsles experimenteren met zulke figuren. Met hun lichaam, met handen en armen, laten we de kinderen een driehoek vormen. Of drie kinderen maken samen een driehoek. Op dat moment zie je ze echt denken en een beroep doen op hun voorstellingsvermogen. Ze vragen zich af hoe ze die opdracht kunnen uitvoeren. We kunnen ze ook een driehoek laten vormen met behulp van drie banken, tafels of stoelen. Hier spelen tegelij-

kertijd socio-affectieve elementen een belangrijke rol. De *leiders* komen naar voren terwijl de *volgers* intussen hun rol zoeken in de samenwerking. Ook het groepsdenken stimuleren we dus in een bewegingsles.

Als eenmaal de driehoek gevormd is moeten ze er iets mee dóén. De leerkracht geeft de opdracht: we zetten ons op die zijde van de driehoek, we stappen over de zijden en we stoppen telkens op de hoeken, we plaatsen ons in het midden van de zijde... Zo kan je via een bewegingsles de leerlingen met tal van elementen uit de meetkunde of meer algemeen uit de wiskundige wereld in contact brengen.

Geen huisjes

Lukt dat ook bij kleuters?

LAMON: Natuurlijk. In de derde kleuterklas kan de

leerkracht een lesje over ruimtestructuratie geven rond een driehoek of een cirkel. We noemen de figuur geen huisje maar een driehoek. De juiste naam verdient aanbeveling. Als de kinderen ervoor al eens een driehoek hebben uitgeknipt weten ze wat dat is. Maar in de bewegingsles ervaren ze *life* hoe ze bijvoorbeeld met hun ledematen een driehoek kunnen vormen. Ze materialiseren hem in hun geest. Ik ben ervan overtuigd dat op zo'n manier het begrip makkelijker bij blijft. Er is een heel grote kans dat meer kinderen van de klasgroep het begrip zullen onthouden. Terwijl ze met hun lichaam werken kunnen ze meteen het resultaat zien en er tevreden over zijn. Dat geeft iets positiefs.

Noemt u dat spelend leren?

LAMON: Nee, *bewegend* leren. Ze bewegen en leren intussen. In mijn boek laat ik voor de kinderen vanaf de eerste kleuterklas tot het tweede leerjaar in de lagere school een hele reeks cognitieve elementen aan bod komen die het rekenen en het voorbereidend rekenen omvatten, zoals het werken met grootheden, getallen en hoeveelheden.

U koppelt niet alleen bewegen aan het aanbren- gen van cognitieve kennis. U hebt het ook over het leren van zelfbeheersing via het lichaam, het oefenen van het geheugen...

LAMON: Hun geheugen oefenen, inderdaad. Als ze in het lesje ervoor geleerd hebben wat een drie- hoek is moeten ze hun geheugen aanspreken om hem met hun lichaam te maken. Ik heb het liever over het *voorstellingsvermogen* waarin het geheugen gefixeerd raakt.

Dominante kant

Kleuters en jonge kinderen kunnen ook taal leren in beweging.

LAMON: Je kan oefenen met krommen en rechte lijnen. De kleuters kunnen lussen maken in de lucht, met een slinger of een lint. Nadien tekenen ze de lussen op de muur, daarna op de grond en pas later op een groot blad papier. Lussen tekenen maakt de pols los en bevordert de schrijfmotoriek. Alle oefeningen met de bal kunnen de oog-hand-coördinatie vormen. Zo kan het kind zijn dominante kant in het schrijven leren ontdekken als het vaak de gelegenheid krijgt om ballen te gooien en op te vangen. Die lesjes met ballen zijn zo belangrijk. In de bewegingslessen komen altijd beide handen aan bod. De leerling gooit op verschillende manieren kleine en grote ballen en hij zoekt daarbij, meestal onbewust, zijn dominante kant. Hij ervaart met welke hand hij de bal het verst kan gooien, nadat hij eerst beide handen heeft uitgeprobeerd.

Kunnen de leerlingen via beweging leren om- gaan met anderen?

LAMON: Ze leren met zichzelf, de ruimte en ook andere kinderen omgaan. Ze situeren zich in een groep op lichamen gebied. «Ik ben sneller dan Piet maar minder handig met de bal dan Pascale.» Via zijn bewegingsmogelijkheden vormt het kind zijn lichaamsidee: wat ben ik waard met mijn lichaam? Het kind neemt veel abstracte begrippen over zonder de inhoud er goed van te kennen of ze beleefd te hebben met zijn lichaam.

LAMON: In de lagere school leer je wat een meter is

en maak je er vraagstukjes en optelsommen mee. Maar te veel kinderen kunnen zich niet voorstel- len hoe lang een meter feitelijk is. In een bewe- gingsles kunnen ze deze afstand echter afstappen, hem uitleggen, er langsheen gaan liggen of er een grote pas over maken. Pas dan heeft het kind een beter idee van die afstand. Zo kan je ook de leerstof over de hefboomen inpassen in een bewe- gingsles. Opdrachten worden uitgevoerd in de ruimte en nadien maakt de leerkracht opnieuw gebruik van het bord. Op die manier is de kans groot dat ook minder aandachtige kinderen mee zijn. Wie spreekwoordelijk met handen en voeten de leerstof beleefd heeft, vergeet die nooit meer.

Al huppelend

Bewegen lijkt haast een wondermiddel.

LAMON: Ik wil de beweging niet overroepen maar ze is al jaren stiefmoederlijk behandeld. Bewegen is slechts een bouwsteentje in het geheel, een onderliggende motivatie, geen wondermiddel. Er zijn in onze maatschappij zeer veel mensen zonder bewegingsmogelijkheden of die niet houden van bewegen en toch functioneren zij op hun manier heel goed. Maar ik denk dat we voor kinderen de neiging tot bewegen moeten uitbou- wen. We moeten ze ontwikkelingsmogelijkheden meegeven. Als een leerling, die onhandig is met de bal, veel met de bal kan spelen wordt hij steeds handiger. Wellicht wordt hij nooit een handige basketter maar hij zal veel handiger worden dan hij eerst was. Die handigheid, die coördinatie zoals we dat in ons vak noemen, blijf je je hele leven meedragen. Hoe meer automatismen we verwerven hoe beter we met ons lichaam zullen functioneren.

Wie moet die bewegingslessen geven? Een bij- zondere leerkracht LO of de klasleerkracht?

LAMON: Daar het niet gaat om het aanleren van specifieke *skills* kan de kleuteronderwijzers dat aan. Maar veel oudere leerkrachten zijn daarvoor niet gevormd of houden zich aan wat ze gewoon zijn te doen. Vroeger was de belangrijkste op- dracht van de kleuterleidster de kinderen *stilletjes* te houden. Gelukkig wordt er nu in de opleiding meer aandacht besteed aan de bewe- gingsopvoeding. In elk kleuterklasje zou dagelijks een half uur bewegings- onderwijs moeten worden gegeven. Je hebt niet altijd een grote ruimte nodig. Ik was onlangs bezig met het zoeken naar een reeks psycho-motorische oefen- ings voor kinderen die op een boot leven. Je moet wat creatief zijn. Maar dat lukt wel.

Wat is het verschil tussen een les LO en psycho- motorische bewegingen?

LAMON: In het kleuteronderwijs zou ik geen ver- schil maken maar in de lagere school wel. In de les LO leren leerlingen dribbelen of een welbepaalde sprong uitvoeren. Dat is het werk van een gespecialiseerde leerkracht LO. Een onderwijzer kan evenwel de rekenles combineren met beweging. Dat noem ik bewegingsintegratie. Hij kan de stof van de verzamelingenleer in een bewegingsles via het lichaam bevestigen. Dat is niet nodig voor alle leerlingen maar dit geeft wel duidelijkheid aan iedereen. De afwisseling in het leren is zo belang- rijk. Als de kinderen een uur op een stoel hebben gezeten is het wellicht prettig een half uur al huppelend iets te leren. ■

*Hoe kleuters en jonge kinderen leren «rekenen» in beweging - A. Lamon - co-auteurs projectwerkers Francine De Veylder, kleuterleid- ster en Eric Vaesen, regent licha- melijke opvoeding - 112 blz. - 790 frank + 100 frank verzendingskos- ten - leden van de Bond voor Licha- melijke Opvoeding betalen 690 frank - Het werk is bestemd voor leer- krachten en opvoeders van kinde- ren van drie tot zeven. Het biedt een geheel van pasklare oefenleerstof aan in de vorm van lesvoorberei- dingen. De bijzonder uitgezochte lichaamshoudingen en -bewegingen die in het boek aan bod komen lei- den tot beter begrijpen en inzicht in voordien aangeleerde begrippen uit de wiskunde - Van dezelfde auteur verschijnt nu ook het werk *Hoe kleuters en jonge kinderen «taal» leren in beweging* - Beide uitgaven zijn te verkrijgen op het secreta- riaat van het Publikatiefonds voor Lichamelijke Opvoeding vzw - Wa- terkluiskaai 16 - 9040 Sint-Amands- berg (Gent) - ☎ 09-218 91 21 - fax 09-229 31 20*

***Niet spelend maar
bewegend leren.***

Vroeger werd een *schoolmoeë* leerling gewoon lui of dom genoemd. Maar vaak heeft hij lichte tot ernstige leermoeilijkheden. Zijn grote passiviteit valt op. Hij geraakt slechts in beweging door druk van buitenaf, van school of thuis. Hij ontwijkt eigenlijk het denken, gaat niet zelf op zoek naar nieuwe dingen. Hij ondergaat de school. Meestal krijgt hij een rapport met negatieve opmerkingen, slechte cijfers of moralistische aansporingen. Zijn mentaal veld is sterk verarmd, hij kijkt veel televisie, is soms egocentrisch en geobsedeerd bezig. Vaak is hij goed in computerspelletjes. Hij is voortdurend blootgesteld aan stimulansen waarvan hij de verbanden niet ziet. Als men hem vraagt welke taak hij vandaag gedaan heeft antwoordt hij met bladzijde zoveel.

Dit beeld herkent iedere leraar. Het past niet alleen op de tien procent achteraanlopers maar ook op een steeds groter wordende *middenmoot*. Deze kinderen dreigen later als volwassene plat te vallen wanneer omstandigheden veranderen en ze zelf op zoek moeten gaan naar informatie.

De leerkracht ervaart hierbij meestal machteloosheid. Wat hij ook doet, alles ketst op de leer-

Door «mediatie» kunnen kinderen indrukken uit de omgeving beter opdoen, verwerken en beantwoorden

Leermoe

Aan het begin van de basisschool zouden tien procent van de leerlingen leermoeilijkheden hebben, zonder degenen mee te tellen die er helemaal niet inkomen en van meet af aan uitgerangeerd worden. Die tien procent achteraanlopers wacht

of dom?

ling af. Doordat deze *slecht* presteert, inefficiënt handelt omdat hij inefficiënt denkt, gaat zijn omgeving gebrek aan resultaat vaak verwarren met gebrek aan mogelijkheden. Daardoor gaat men de leerling onderschatten, hem op een laag niveau aanspreken, hem gebrekkige kansen tot ontwikkeling bieden. Dit speelt zich af op elk niveau: gezin, school, werk, sociale omgeving. Met tot gevolg sociale uitsluiting.

Enthousiast aan de slag

JO LEBEER, projectleider van *CREDIT, Integratiekansen verbeteren door het leren te bevorderen*, Universitaire Instelling Antwerpen: «Het volstaat niet de kinderen die het moeilijk hebben er gewoon maar bij te laten zitten tot ze vroeg of laat uit de boot vallen. Leert de school wel denken? Er is heel wat kritiek op de ouderwetse onderwijsprogramma's die te veel leerstof ingieten. Maar het is geen oplossing gewoon de hoeveelheid te verlagen zoals in het Amerikaanse onderwijssysteem vaak het geval was. Dan krijg je een enorme uitsplitsing van niveaus, van de populaire scholen waar niemand nog naartoe wil tot de peperdure elitescholen.

Een andere trend is van de school meer een *leefplaats* te maken. Wat uren rekenen ruilen voor knutsel- en gymuren. Maar ook dat brengt geen aarde aan de dijk.

De Dienst voor Onderwijsontwikkeling (DVO) werkte een visie uit die van de school weer een echte globale *leerplaats* wil maken. Er is in de nieuwe eindtermen voor basis- en middenschool

veel aandacht voor het *leren leren*, op het vlak van studiemethode en ook op het sociale gebied. Maar concreet ziet de leerkracht nog niet goed wat hij er mee moet.

Voor dit soort problemen kunnen we inspiratie halen bij de Israëlische psycholoog *Reuven Feuerstein*. Vanuit zijn theorie van *Gemedieerde Leerervaring* en zijn denktrainingsmethode *Instrumentele Verrijking* zijn op tal van plaatsen in de wereld leerkrachten enthousiast aan de slag gegaan, vaak met de moeilijkste leerlingen, migranten, kinderen met leerstoornissen, handicaps, dyslexie en kinderen uit lage sociale milieus.»

Late presteerders

LEBEER: «Verstand is niet zomaar een aangeboren vaste hoeveelheid maar iets dat je leert gebruiken. Volgens Feuerstein is ieder individu *veranderbaar*, wat ook de oorzaak, de ernst of de duur van de achterstand is. In plaats van iemand te *aanvaarden zoals hij (nu) is*, kunnen we wegen vinden om iemand op een hoger niveau te laten functioneren. Het is dus niet waar dat iemand slechts zo slim is als zijn IQ aangeeft. Deze stelling staat haaks op het algemeen aangenomen denkbeeld dat, hoe iemand uiteindelijk functioneert, in grote mate afhankelijk is van zijn aangeboren geaardheid. Feuerstein vindt dat er geen voorspelling kan en mag worden bepaald aan de hand van een diagnose (IQ-test, genetisch defect, hersenletsel) op een bepaald moment in de ontwikkeling van een individu. In principe staat alles open voor verandering. Er is geen pla-

AANPAK

een frustrerende schoolcarrière. Moeten we die maar de hele tijd mee-sleuren? Of is er een andere aanpak mogelijk? Steeds meer scholen en leerkrachten zeggen die te vinden bij Feuerstein. Dat is geen nieuwe didactische methode, wél een grondig mentaliteitsverandering waar zowel de leerlingen als de leerkrachten beter van kunnen worden.

fond aan de verstandelijke ontwikkeling. In plaats van *mentaal gehandicapte* gebruikt Feuerstein liever *late presteerder* omdat dit meer op de mogelijkheden wijst en minder deterministisch klinkt. Hij drukt hiermee een filosofie van de *hoop* uit.»

Bedoeïenen en auto's

LEBEER: «Er zijn verschillende manieren waarop iemand leert. De eerste is de pure blootstelling aan stimulansen van de omgeving. Veel kinderen die om één of andere redenen de stimuli van de omgeving niet goed kunnen oppikken en verwerken leren hierbij niets of weinig. De tweede manier van leren is, wat Feuerstein noemt, de **gemedieerde leerervaring**. Mediatie is een bepaalde didactiek in de manier van omgaan met de andere zodat indrukken uit de omgeving beter opgedaan, verwerkt en beantwoord kunnen worden. Het kunnen gebruiken van de intelligentie en het aanpassingsvermogen hangt af van de mate van mediatie. Bedoeïenen die gewend zijn door de woestijn te trekken kunnen vlug goede automechanici worden omdat ze als kind goed gemedieerd zijn. Maar in bepaalde culturen en in toenemende mate in moderne grootstadculturen dreigt deze spontane mediatietraditie verloren te gaan. Feuerstein zegt dat de opvoeding van de kinderen een regelrechte ramp wordt. Laat ze zelf maar ontdekken is nu de boodschap. Een computer medieert echter niet, zegt hij. Volgens hem is de grootste gemeenschappelijke oorzaak van leerachterstand een tekort aan gemedieerde leerervaring.»

Om te kunnen spreken van mediatie moet er aan bepaalde criteria voldaan worden. Enkele voorbeelden. Mediatie van intentionaliteit houdt in dat je moet uitleggen wat je bedoelt, wat je gaat doen en welk denkgedrag je gaat ontwikkelen. Er is de mediatie van individualiteit: leren dat men een eigen mening mag hebben, dat er verschillende mogelijke opvattingen en antwoorden zijn, dat men iemand is met een bepaalde persoonlijkheid. De mediatie van de mogelijkheid tot verandering is het leren jezelf zien als iemand die kan ontwikkelen en veranderen.

Elke goede pedagogische handeling sluit aan bij mediatie. Maar door gebrek aan mediatie ontstaan deficiënte cognitieve functies en vertoont het kind een lagere aanpasbaarheid. Dat uit zich door een zogezegde *verminderde intelligentie*. Dit verklaart ook waarom veel kinderen met een hoog IQ toch slecht presteren op school. Het zijn vaak hoogbegaafde maar heel slordige kinderen met bepaalde uitvallen.

Beter leren denken

LEBEER: «Als intelligentie afhangt van de manier waarop het kind wordt gemedieerd heeft het geen zin op zoek te gaan naar een IQ als diagnostisch middel. Een IQ is eigenlijk een dom instrument. Het is nog geworteld in een klassiek Darwinistisch denken alsof je iets vast en onveranderlijks zou meten. Klassieke tests meten de prestaties van het kind op een bepaald moment. Dit zegt weinig over de mogelijkheden. De resultaten van dergelijke klassieke tests zijn bij kinderen met een vorm van achterstand (sociaal, mentaal of motorisch) vaak overdreven pessimistisch. Op die basis een uitspraak doen over de toekomst is deterministisch.»

Als alternatief ontwikkelden Feuerstein en Rand een dynamische meetmethode en instrumenten

waar noch de kennis, de performantie of de reactiesnelheid doorslaggevend zijn. Dit instrumentarium noemden ze de LPAD, *Learning Potential Assessment Device*. Het principe is dat tijdens een bepaalde opdracht eerst wordt gekeken of iemand in staat is zonder hulp tot resultaat te komen. Daarna wordt tijdens de uitvoering van de opdracht gemedieerd, verklaard en worden strategieën ontwikkeld om tot een beter resultaat te komen. Het is dus eigenlijk geen echt testen maar *tussen komen*.

Om het tekort aan mediatie enigszins te compenseren en om van kinderen (weer) **zelfstandige denkers** te maken ontwikkelden Feuerstein en zijn medewerkers Rand & Hoffman de methode van de *Instrumentele Verrijking*. Dit is een verzameling instrumenten om beter te leren denken, bestaande uit een serie van 330 potlood- en papieroefeningen die verschillen in moeilijkheidsgraad, graad van abstractheid, aard van de aangeboden oefeningen en onderwerpen. Zo moet de leerling o.a. patronen in een wolk van stippen herkennen, zich leren oriënteren in een vast en een bewegend referentiekader, leren een deel in een geheel te herkennen, ordenen volgens gegeven en zelfgekozen criteria enz.

Abstracte woorden

Dit **Instrumenteel Verrijkingprogramma** (IVP) stelt de leerkracht in staat een leeromgeving uit te bouwen die het denken stimuleert. Het IVP kan de groeikansen van de leerling bevorderen door denkmiddelen, -strategieën en -attitudes te ontwikkelen waarmee hij meer profijt kan halen uit het directe contact met prikkels en ervaringen in het dagelijkse leven en op toevallige en geplande leermomenten.

Het IVP heeft verschillende nevendoelen. Het corrigeert bepaalde in gebreke blijvende denkfuncties zoals het onsystematisch verzamelen van informatie, het gebrek aan vergelijkend gedrag en impulsiviteit. Het leert woordschat aan om relaties en mentale handelingen te kunnen beschrijven en benoemen zoals de woorden *vergelijken*, *relatie* en *analyse*. Ze worden cou-

rant gebruikt en toch weten veel kinderen niet echt wat ze betekenen. Feuerstein is niet bang van het gebruik van *abstracte* woorden als je ze maar nauwkeurig uitlegt. Woorden zijn hulpmiddelen om te weten waarover men het precies heeft. Het gebruik van woordenboeken wordt actief aangemoedigd.

LEBEER: «Mediërend les geven kan je echter niet uit een boek leren. Het programma staat of valt met de kwaliteit van mediëren. Om het IVP te geven moet je **erkend trainer** zijn. Een opleiding neemt zowat 200 uren (gespreid over twee à drie jaar) in beslag. Maar vlug enkele leerkrachten in opleiding sturen is niet je dat. Eigenlijk moet de hele school mee. Ze moet een attitudeverandering nastreven die meer gericht is op het *proces* dan op het *produkt*. Zogenaamde *peilscholen* hebben er dan ook geen boodschap aan. Wel scholen die begaan zijn met het bijbrengen van *leren kan plezierig zijn* aan kinderen die met andere ervaringen rondlopen. Dat betekent dat de school zou moeten kiezen voor een mediërende attitude. Feuerstein is niet zomaar een nieuwe didactische methode. Het gaat eigenlijk om een grondige omscholing en mentaliteitsverandering. Wel moet worden gezegd dat voor wie Feuerstein ontdekt het plezier van les geven er alleszins op vooruitgaat.» ■

• Een volledig overzicht van de theorie en methode vindt u in *Laat me niet zoals ik ben!* (1993) - R. Feuerstein, Y. Rand, J.E. Rynders - uitgeverij Lemniscaat

• Een nieuwe opleiding IVP wordt op 19, 20 en 21 oktober georganiseerd. Het UIA geeft hierover een info-avond op woensdag 28 september om 20 u. in Auditorium S 1 - Inlichtingen: secretariaat Project CREDIT-Leerbepoeding - Universitaire Instelling Antwerpen - Jo Lebeer - Gebouw S 5de verdieping - Universiteitsplein 1 - 2610 Wilrijk - ☎ 03-820 25 29 - fax 03-820 25 26

Het IQ is een dom instrument

U hebt het misschien ook al vaker gezegd of gedacht: «Ik stap het hier af» (al dan niet met slaande deuren).

In de publieke opinie leeft alvast de niet-gecontroleerde opvatting dat veel leerkrachten uitgeblust en gedemotiveerd zijn en indien ze de kans kre-

ONDERZOEK

gen, het onderwijs zouden verlaten. Eén van de mogelijkheden om te achterhalen of dit inderdaad zo is, is te onderzoeken welke leerkrachten het onderwijsvrijwillig verlaten en waarom ze dit doen.

Dat deed het Centrum voor Onderwijsbeleid- en vernieuwing (KUL) nu voor het eerst in Vlaanderen. En ze vergeleken de uitstappers meteen met de blijvers. Wat maakt het verschil: de wedde, de ervaren taakbelasting, routine of uitdaging? Het zijn vaak niet de slechtste leerkrachten die vertrekken. Maar waarom doen ze dat precies? En waarom wil de grote meerderheid zeker blijven?

Een derde van de uitstappers heeft zelfs geen enkel alternatief.

Uit het onderwijs

Het centrum zocht 26 vastbenoemde leerkrachten basisonderwijs op die definitief en vrijwillig het onderwijs ruilden voor een andere job. Hun opvattingen werden vergeleken met leerkrachten uit dezelfde school die wél in het onderwijs bleven. Die analyse levert soms verrassende resultaten op.

Niet voor het geld

Men denkt en schrijft wel eens dat de wedde een belangrijke reden is om te vertrekken. Maar dat klopt niet. Niemand geeft aan dat een hogere wedde hem in het onderwijs zou kunnen houden. De uitstappers staan zelfs positiever tegenover de wedde in het onderwijs dan de blijvers. Dat komt overeen met bevindingen in Amerika waar de *merit-pay* (gedifferentieerde beloning naar verdiensten) niet het verwachte positief effect heeft.

Ligt het dan aan de sociale waardering voor het beroep? Neen. De uitstappers beoordelen die zelfs positiever dan de blijvers. Nauwelijks één vierde van hen ervaarde die waardering als negatief en het was slechts voor één leerkracht de doorslaggevende reden om het onderwijs te verlaten.

Dan zullen het wel de leerlingen zijn. In de publieke opinie leeft de opvatting dat onderwijsmensen steeds meer te kampen hebben met gedrags-, leer- en motivatieproblemen bij jongeren. Maar ook deze factor verklaart het uitstappen niet: 88 % van hen beschouwt zijn relatie met de leerlingen positief tot heel positief. De meesten hadden geen problemen met de leerlingen en zegden dat ze hen na de uitstap misten. Ze hielden zich bovendien (meer dan de blijvers) op school bezig met leerlingen met specifieke moeilijkheden. Blijkbaar kan de positieve relatie met de leerlingen bij de uitstappers onvoldoende tegenwicht bieden voor andere niet-bevredigende factoren.

Ervaren ze misschien dat ze te weinig invloed hebben op de leerlingen (de doelmatigheid van het

werk)? Integendeel: 84 % ervaart die als positief. Ook de ouders worden niet als een belangrijke factor vermeld, evenmin als de inrichtende macht. De vaak aangehaalde onderwijsvernieuwingen spelen ook nauwelijks een rol. Het verbaasde de onderzoekers zelfs dat al deze factoren zo weinig doorslaggevend bleken te zijn. Op basis van een uitgebreid literatuuronderzoek hadden ze het anders verwacht.

De eigen school

De belangrijkste redenen om het onderwijs te verlaten liggen in de school zelf: de directie en de collega's. De helft van de uitstappers oordeelt dat het schoolhoofd zijn taak niet naar behoren vervult en meer dan een derde beoordeelt zijn persoonlijke relatie met het schoolhoofd als negatief tot uiterst negatief.

Ook de relaties met de collega's spelen een grote rol. Meer dan een derde ervaart die als negatief. Het viel de onderzoekers op hoeveel emotie er tijdens de interviews loskwam als die factoren (meestal spontaan) aan bod kwamen.

PROF. ROLAND VANDENBERGHE: «Collega's en het schoolhoofd werden door de meeste uitstappers niet beleefd als participanten die hen ondersteunen en hen helpen bij de verdere uitbouw van hun onderwijscarrière.

Het ontbreken van een intern ondersteunend netwerk wordt voor de uitstappers niet gecompenseerd door externe ondersteuning. Immers ook tegenover de inspectie staan ze in vergelijking met de blijvers minder positief.

Hier blijkt nog eens hoe belangrijk de school als organisatie en de werkcondities zijn voor leerkrachten. Leerkrachten kunnen gemotiveerd worden vanuit de lokale werksituatie. Maar ze kunnen er ook sterk door gedemotiveerd geraken. Eigenlijk gaat het om een fundamentele idee waaraan men veel te weinig aandacht besteedt. Iedereen

neemt aan dat scholen (en leerkrachten) er zijn om leerlingen te doen leren. Slechts weinigen gaan er vanuit dat de school maar een plaats kan zijn waar jongeren gestimuleerd worden om te leren, als de school ook een plaats is waar leerkrachten gestimuleerd worden om te leren.

Kunnen samenwerken met collega's is daarvoor zeer belangrijk. Een school die zijn leerkrachten kansen geeft om ook zelf te leren en zich professioneel te ontwikkelen slaagt er veel beter in al haar leerkrachten blijvend te motiveren.»

Vastzitten

Ook de inspectie blijkt een negatieve invloed uit te oefenen. Dat geldt zowel voor de uitstappers als voor de blijvers. Toch is er een verschil: 90 % van de ondervraagde blijvers heeft kritiek op het *pedagogisch-didactisch* optreden van de inspectie (tekort aan praktisch advies, hulp en bruikbaar materiaal); 90 % van de uitstappers daarentegen signaleert *persoonlijk-emotionele* problemen met de inspectie (angst, botsingen, kritiek op hun betuttelende houding). Steun blijken ze er niet bij te vinden.

De geringe kans op verticale promotie speelt

gestapt

voor uitstappers ook wel een rol. Zij hechten daaraan meer waarde dan de blijvers en voor één op de vijf was gebrek aan promotie de doorslaggevende factor. Merkwaardig daarbij is dat de meerderheid expliciet aangeeft nooit de functie van schoolhoofd te willen. Dat wordt ook door de blijvers niet als een promotie beschouwd: drie vierde van hen zou dat nooit willen worden. Ze vinden die taak niet-afgebakend, nooit-eindigend en belast met veel irrelevante van buitenaf opgedrongen opdrachten.

De **taakbelasting** van de leerkracht zelf is geen reden om op te stappen. Verrassend genoeg vindt drie vierde van de uitstappers dat het onderwijs NIET overbevraagd wordt. Bij de blijvers is dat gevoel veel sterker aanwezig. Toch stellen de onderzoekers vast dat bij de leerkrachten die wel een hoge taakbelasting ervaren, dat een belangrijke factor is om uit het onderwijs te stappen.

Het gebrek aan horizontale promotie (de mogelijkheid tot **professionele groei**) speelt een grote rol. Vooral als het gevoel van gebrek eraan samenhangt met andere factoren. De helft van de uitstappers ervaart nog weinig inhoudelijke uitdaging in het onderwijs. Het gevoel in **routine** te verzeilen is voor één op de drie een belangrijke reden om af te haken. Ze krijgen het gevoel jaar na jaar hetzelfde te moeten doen en vinden dat vervelend. Opvallend is dat degenen die blijven dit gevoel ook wel kennen. Maar zij zeggen dat je daar als leerkracht zelf verantwoordelijk voor bent en zelf voor meer variatie kunt zorgen.

Zelfstandigen

Uit het onderwijs stappen doe je niet van de ene dag op de andere. Dat is een heel geleidelijk proces. En het is niet zo dat de definitieve beslissing samengaat met het hebben van een alternatief. Meer dan een derde van de uitstappers had op het moment van de beslissing zelfs nog geen enkel **alternatief**. Even

interessant is de vaststelling dat drie vierde van de blijvers tijdens hun onderwijsloopbaan concrete job-aanbiedingen hadden gekregen maar er nooit waren op ingegaan. Of de uitstappers in hun nieuwe job gelukkiger zijn komen we in het onderzoek niet te weten, wel wát ze nu doen. Drie vierde werkt nu als zelfstandige: 56 % heeft een eigen zaak en 20 % is kantoorhouder bij een bank of een verzekering. De rest verschilt sterk: van bediende, handelsvertegenwoordiger, educatief medewerker of opvoeder tot juridisch adviseur of vrachtwagenchauffeur.

Een eenzaam beroep

De onderzoekers formuleren zelf een viertal algemene besluiten.

1. **Onderwijsvernieuwing** roept frustraties op als men het beperkt tot het extern aanbieden van technische oplossingen (computerprogramma's, nieuwe leerplannen, nieuwe werkvormen).

2. **Structurele ingrepen** (eenheidstype) en organisatorische maatregelen (coördinatieteam, kernteams, vakwerkgroepen enz...) zijn noodzakelijk, maar kunnen negatieve zelfs belemmerende effecten hebben, als de band met het dagelijks klagebeuren niet duidelijk is. Allerlei maatregelen en daaraan verbonden procedures blijven voor de leerkrachten zonder betekenis.

3. **Het gedrag van leerkrachten** (en dus ook hun beoordeling van allerlei voorstellen) is het resultaat van een verwerking van veel persoonlijke en professionele ervaringen op een rationele, maar ook gevoelsmatige wijze.

4. **Maatschappelijke ontwikkelingen** beïnvloeden scholen en leerkrachten op diverse wijzen.

VANDEBERGHE: «Een goede professionele en persoonlijke relatie met collega's is voor de leerkracht belangrijk. Veel leerkrachten noemen dit namelijk de grootste bron van professionele stimulering en een hoofdreden om in het onderwijs te blijven. Collega's vormen een kritische bron van professionele identificatie en groei en kunnen zo de kans tot uitstappen verminderen. Lesgeven is een eenzaam beroep, maar als er een positieve relatie met collega's is, dan is dit een significant aspect van het beroepsleven en een krachtige steun.

We stellen vast dat een flexibele en creatieve pedagogisch-didactische aanpak veel sterker naar voren komt in de loopbaanverhalen van de uitstappers dan van de blijvers. Hieruit blijkt dat het beeld van de uitgebluste, weinig dynamische leerkracht, die als enige uitweg uiteindelijk voor het uitstappen kiest, niet wordt bevestigd. En we zien ook dat de uitstappers in vergelijking met de blijvers relatief meer aandacht besteden aan het niet-cognitieve in het onderwijs. Een andere visie op de kerntaak van de school en een andere ingesteldheid als leerkracht gaan hiermee samen. We kunnen ons dan ook afvragen of niet vooral de meest interessante leerkrachten het onderwijs verlaten.

Een duidelijker inzicht in het functioneren van de scholen -meer bepaald de invloed van cruciale factoren op het gedrag van leerkrachten- biedt ongetwijfeld een goede basis voor het organiseren van het (voor Vlaanderen nog jonge) begeleidingswerk.»

Op die manier kan het onderwijs (en degenen die er met volle overtuiging in actief blijven) ook iets leren uit de bevindingen van degenen die het voor bekeken houden. ■

Ze vertrekken niet om meer te verdienen.

DE BRIL VAN DE LERAAR

Het verschijnsel blijft hoe dan ook een marginaal probleem. Uit een ander onderzoek (zie *KLASSE* nr. 15) bij 600 Vlaamse leerkrachten basisonderwijs blijkt dat 94 % onder hen NIET uitkijkt naar anderwerk. ROLAND VANDENBERGHE: «We kunnen het handelen van de leerkracht maar begrijpen als we inzicht hebben in zijn persoonlijke biografie. We hebben wetenschappelijk vastgesteld dat elke leraar vanuit zijn eigen individuele ervaringen een persoonlijk interpretatiekader heeft opgebouwd. Dit functioneert als *de bril* waardoor leerkrachten hun beroepssituatie waarnemen, interpreteren en erin handelen. Diezelfde bril bepaalt ook hun beoordeling van actuele ontwikkelingen in het onderwijs. Voorts blijkt dat voor buitenstaanders blijkbaar banale voorvallen of toevallige contacten met collega's in de professionele ontwikkeling van leerkrachten sleutelervaringen kunnen zijn die hun beroepsactiviteiten positief of negatief kunnen beïnvloeden. Vroegere ervaringen met het functioneren van scholen en teams bepalen in sterke mate de actuele opvattingen over wat goed onderwijs een goede school is.»

«Hij doet zijn best wel, maar hij heeft geen studiemethode». U hebt het uzelf waarschijnlijk al vaker horen zeggen. Uit recent onderzoek blijkt

ENQUÊTE

nu ook dat u in de meeste gevallen gelijk hebt: de Vlaamse leerlingen werken behoorlijk hard maar slechts één op de vijf herhaalt regelmatig de leerstof en maar één op de vier volgt bij het studeren een of ander plan. Slechts in de helft van de scholen doen ze daar wat aan. Een betere studiemethode krijgen de leerlingen helaas ook niet van enkele tips of aparte lessen. Een geïntegreerde aanpak waaraan alle leerkrachten meewerken, helpt wél.

De Vlaamse leerlingen werken behoorlijk hard. Maar ze doen dat zonder plan of structuur.

Meer dan de helft van de leerlingen in het secundair onderwijs werkt thuis nog gemiddeld anderhalf uur of meer per dag voor school. Je kan dus moeilijk beweren dat ze gedemotiveerd zijn of niet willen werken. Dat blijkt uit het onderzoek door de vrije PMS-centra bij 1054 leerlingen.

LAURENT THYS: «We stellen vast dat er een harde kern is van zo'n 50 % leerlingen die echt hard werken voor de school. Die kern blijft maar naarmate ze ouder worden, haken er aan de andere kant steeds meer leerlingen af die thuis nog nauwelijks iets doen voor school. In de eerste graad werkt 14 % minder dan drie kwartier, in de tweede graad is dat al 20 % en in de derde graad 25 %. Dat blijft toch een opvallende vaststelling. Je zou net veronderstellen dat oudere leerlingen thuis meer moeten

«Ze hebben geen studiemethode»

werken. Maar bij een bepaalde groep neemt de studiemotivatie af en dus ook hun inzet voor de school.»

De harde werkers

Maar er zijn nog meer verschillen. Dat merkt u in tabel 1. Meisjes besteden bijvoorbeeld aanzienlijk meer tijd aan hun schoolwerk dan jongens. Bij de harde werkers (meer dan anderhalf uur per dag) vinden we 63 % van de meisjes en 44 % van de jongens. Bij de minimalisten daarentegen (minder dan drie kwartier per dag) vinden we slechts 12 % van de meisjes en twee keer zo veel jongens: 26 %.

En dan zijn er nog de verschillen tussen de onderwijsvormen ASO, TSO en BSO. Hier springt vooral het BSO in het oog. Het percentage leerlingen dat dagelijks minder dan drie kwartier werkt voor school, bedraagt in het ASO 10 %, in het TSO 20 % en in het BSO 54 %. Gelijktijdig daarmee daalt het percentage dat gemiddeld meer dan anderhalf uur per dag met huiswerk en lessen bezig is: van 64 % in het ASO, over 52 % in het TSO, naar 25 % in het BSO.

LAURENT THYS: «De lagere studie-inzet bij BSO-jongeren kan wellicht verklaard worden door de geringere eisen die er op dit vlak in het beroepsonderwijs gesteld worden en door de beperktere studiemotivatie van deze leerlingen. Het verschil tussen ASO- en TSO-leerlingen is vrij beperkt. Ondanks de langere schooldag in het TSO zijn 80 % van de TSO-leerlingen meer dan drie kwartier per dag met hun schoolwerk bezig (tegenover 90 % in ASO). Het is dus zeker niet zo dat de TSO-leerling het zoveel gemakkelijker heeft dan zijn ASO-collega.»

Geen interesse

De onderzoekers gingen ook na of de leerlingen zelf vonden dat ze genoeg werkten. En jawel hoor: 77 % vindt dat hij zich hard genoeg inspannt en 8 % zegt zelfs dat hij te veel werkt. Slechts 15 % van de leerlingen vinden dat zij zich eigenlijk te weinig inzetten voor de school. Die cijfers gelden voor zo wat alle subgroepen, met één uitzondering: in de derde graad is het aantal leerlingen dat de eigen studie-inzet te laag vindt bijna dubbel zo groot als in de andere graden (25 %).

Heel wat leerlingen van de derde graad werken dus niet alleen beduidend minder na de lessen dan de jongere leerlingen. Ze vinden bovendien dat ze eigenlijk te weinig doen. Aan die leerlingen vroegen de onderzoekers ook waarom ze thuis zo weinig voor de school werken: 37 % zegt geen interesse te hebben voor schoolse zaken, 28 % ziet er tegen op om een inspanning te leveren, 16 % haalt persoonlijke problemen aan en 19 % heeft nog andere redenen.

LAURENT THYS: «Dat zoveel leerlingen gedemotiveerd zijn, is een verontrustende vaststelling. Enerzijds zijn die leerlingen er wel van overtuigd dat ze wat meer zouden moeten studeren, maar blijkbaar zien ze het gewoon niet zitten om er iets aan te veranderen. Als we uitgaan van de gedachte dat de interesse de motor zou moeten zijn van het leren op school, legt dat toch wel een zware hypotheek op het huidige onderwijssysteem.»

Studiemethode

Toch ligt het falen voor veel leerlingen niet aan hun gebrek aan inzet. Ze werken hard maar het loopt fout bij hun studiemethode. De meesten hebben er gewoon géén. Hooguit een vierde van de ondervraagde leerlingen beweert dagelijks planmatig te werken. De meeste leerlingen (drie op de vier) maken voor ze met hun schoolwerk beginnen, helemaal geen planning op. Slechts een kleine groep leerlingen denken vooraf na over de volgorde en timing van de diverse opdrachten die ze die

avond moeten afwerken. De percentages liggen voor alle deelgroepen tussen de 20 en 25 %, met uitzondering van de eerste graad die iets beter scoort.

Uit tabel 2 kunnen we afleiden dat het spreiden van de studietijd voor een proefwerk wel bij meer leerlingen tot de gangbare studiepraktijk behoort (zo'n 40 %). Vooral de ASO-leerlingen scoren hier behoorlijk. Ook hier stellen we echter vast dat het percentage systematisch daalt naarmate de leerlingen ouder worden. Dat is opnieuw een aanwijzing van de verslechtering van het studeergedrag in de derde graad t.o.v. de eerste en tweede graad.

Slechts een minderheid van de leerlingen bevestigt regelmatig een deel van de studietijd aan het zelfstandig herhalen van de leerstof. Vooral nog geen 1 op de 5 leerlingen is dat het geval. Opvallend daarbij is dat de jongens duidelijk zwakker scoren dan de meisjes en dat de leerlingen van de tweede en derde graad deze studiegewoonte veel minder bezitten dan de leerlingen van de eerste graad. De TSO-leerling doet het echter even goed als de ASO-leerling.

Geen aparte lessen

Waar zouden de leerlingen een goede studiemethode kunnen leren? Op school wordt er blijkbaar weinig aandacht aan besteed: 58 % van de leerlingen zeggen geen of slechts één enkele les in studiemethode te hebben gehad, 42 % heeft er enige of meerdere gehad. Er wordt blijkbaar vooral aandacht aan besteed in de eerste graad en in het ASO. LAURENT THYS: «Het is spijtig dat de studiemethodebegeleiding vermindert als de leerlingen ouder worden. Vaak hebben ze er juist dan behoefte aan. Ook de leerlingen uit het technisch en beroepsonderwijs worden in de praktijk het minst begeleid, terwijl we juist kunnen verwachten dat zij er het meest behoefte aan hebben.»

Nochtans heeft een enkele aparte les over studiemethode weinig of geen resultaat. Ongeveer de helft van de leerlingen zegt dat die lessen hen weinig hebben bijgebracht, slechts 18 % zegt er veel uit geleerd te hebben. Maar als we de resultaten van twee onderzoeksgehelen bij elkaar brengen valt er wel iets op. Leerlingen die meerdere lessen studiemethode hebben gekregen schatten het resultaat ervan veel hoger in. Een enkele aparte les helpt dus weinig of niet, een geïntegreerde aanpak wel. Uit ander recent onderzoek (*Zelfstandig leren, De Jong, 1992*) blijkt dat het aanleren van studievaardigheden alleen maar effect heeft als het systematisch gebeurt en er ook in voldoende trainingsmomenten wordt voorzien. Als leerlingen wéten hoe ze een bepaalde vaardigheid moeten uitvoeren, betekent dat nog niet dat ze die vaardigheid ook onmiddellijk kunnen uitvoeren.

Als studiemethodelessen niet fundamenteel geïntegreerd zijn binnen de verschillende vakken, hebben ze een erg laag rendement. De meeste leerlingen leggen immers vanuit zichzelf niet het verband met de verschillende vakken. Nadat de leerlingen in een studielessenreeks bepaalde principes hebben leren kennen, moeten ze binnen de verschillende vakken dan ook de gelegenheid krijgen om die leerprincipes en technieken in te oefenen. De studiebegeleiding op school kan alleen maar echt renderen, als al de vakleerkrachten dezelfde leerprincipes onderschrijven en ook bereid zijn om die systematisch in hun lessen in te bouwen.

De belangrijkste vaststellingen uit de enquête zijn ongetwijfeld dat leerlingen naarmate ze vorderen in het secundair onderwijs minder tijd aan hun schoolwerk besteden, minder vinden dat ze genoeg studeren en minder goede studiegewoonten hebben.

Met het opklimmen in het secundair onderwijs vermindert m.a.w. de studie-inzet en verslechteren de studiegewoonten.

LAURENT THYS: «Dat roept heel wat vraagtekens op over de huidige onderwijspraktijk. Normaal zou men toch mogen verwachten dat leerlingen na een aantal jaren hun leerlingtaken steeds beter gaan aankunnen. Hoe komt het dan dat leerlingen er blijkbaar op achteruitgaan naarmate ze langer op school zitten?»

De meest choquerende vaststelling is ongetwijfeld dat het onderwijs juist het tegengestelde bereikt van wat het wil bereiken: leerlingen haken steeds meer af naarmate ze opklimmen in het

Het onderzoek «Studie-inzet en studiegewoonten» werd uitgevoerd door de vrije PMS-centra bij 1054 leerlingen in het secundair onderwijs. De resultaten van het volledige onderzoek vindt u in *Caleidoscoop* nr. 3 - Ø 011-53 81 08.

HOELANG BEN JE PER DAG GEMIDDELD MET JE HUISWERK/LES BEZIG? (Cijfers in procenten)									
TABEL 1									
tijd/dag	Tot. groep			1GR	2GR	3GR	ASO	TSO	BSO
- 1/4 u.	6	9	2	2	6	10	3	4	25
1/4 - 3/4 u.	14	17	10	12	14	15	7	16	29
3/4 - 1 1/2 u.	27	30	25	31	27	25	26	28	21
1 1/2 - 2 1/2 u.	40	36	45	41	43	36	49	41	19
+ 2 1/2 u.	13	8	18	14	10	14	16	11	6

secundair onderwijs, ze worden schoolmoe, kiezen meer voor gemakkelijksoplossingen, nemen geen verantwoordelijkheid op voor hun eigen leerproces enz... Mogen we daaruit besluiten dat het onderwijs de intrinsieke leermotivatie veeleer afremt dan ze ontwikkelt?

Het (te) grote accent dat in ons onderwijsstelsel wordt gelegd op toetsing en kwantitatieve rapportering, is hier zeker niet vreemd aan. Leerlingen wordt van in het begin geleerd dat men leert lezen en schrijven voor een cijfer i.p.v. voor zichzelf. Daarnaast is het feit dat leerlingen in het secundair onderwijs te weinig actief bij het leerproces op school worden betrokken, ook zeker mee verantwoordelijk voor die daling van de studie-inzet en de studiemotivatie.

Een tweede verklaring heeft te maken met de ontwikkelingsfase waarin de jongere zich bevindt. Met de intrede van de puberteit is het begrijpelijk dat een deel van de leerlingen zich afzet tegen de eisen die de school stelt. Het hiaat tussen de leefwereld van de jongere en de gezagsstructuur van de school als kennisinstituut is immers op dat moment het grootst.» ■

In de helft van de scholen is er geen aandacht voor de studiemethode van de leerlingen.

STUDIEMETHODE. PERCENTAGE LEERLINGEN DIE DE VAARDIGHEID DIKWILS TOT ZEER DIKWILS VERTONEN.									
TABEL 2									
	Tot. groep			1GR	2GR	3GR	ASO	TSO	BSO
planmatig werken	24	24	23	28	19	24	22	21	20
gespreid leren	40	38	43	54	35	28	40	25	29
herhalen	17	14	21	26	14	11	14	14	7

De maatschappij verandert snel. De totale kennisvoorraad verdubbelt nu al om de zeven jaar. Wie werk wil vinden moet over heel andere vaardigheden beschikken dan twintig jaar geleden. Er zijn enorme verschuivingen aan de gang: 70 % van de actieve bevolking werkt nu al in de dienstverlening, waarvan 40 % in de non-profit sector. De technologische expansie is nauwelijks te volgen.

Door grote netwerken voor communicatie en transport speelt alles zich veel sneller af op wereldvlak. De levenscyclus van de westerse mens is totaal vervormd: tussen het 25ste en 50ste levensjaar is de werkdruk op gezinnen enorm. Tweeverdieners zijn zo wat norm en noodzaak geworden. Er ontstaan steeds meer nieuwe en complexe familiale netwerken waarin kinderen opgroeien. Eén op de drie huwelijken loopt uit op een echtscheiding. Al zijn jongeren fysiek en psychisch misschien sneller volwassen, ze blijven langer maatschappelijk afhankelijk. Er is ook meer individualisme en minder aandacht voor waarden. De massamedia en de populaire cultuur die zij verspreiden winnen nog elke dag aan invloed. Waarschijnlijk spelen ze een grotere rol in de vorming van jongeren dan het onderwijs. Er zijn de verschillende culturen, de Europeanisering enz.

Dit zijn maar enkele van de grote maatschappelijke veranderingen die aan de gang zijn en waarin de leerkracht zijn taak waar moet maken. Een moeilijk en veeleisend werk waarvoor hij niet altijd de nodige waardering krijgt. Toch brengt hij het er

opnemen. Aan deze visie ontleent de studie meteen ook haar titel.

2. Een instelling die onderwijs verstrekt, is nog wat anders dan een winkel. Scholen en gezinnen moeten opnieuw zelfzeker hun educatieve taak ten volle durven opnemen. Niet alleen inspelen op voorkeuren van leerlingen en ouders, niet zoeken naar een gat in de markt maar leerlingen vormen vanuit de eigen inzichten, overtuigingen en idealen.

3. Onderwijs vormt niet alleen individuen maar ook de hele samenleving. Het is er niet alleen voor individuele promotie en persoonlijke ontplooiing. Het moet ook het samen-leven mogelijk maken.

Meer dan slogans

De commissie van de Koning Boudewijnstichting heeft twee jaar intensief aan het rapport gewerkt. Ze bestond uit deskundigen op verschillende domeinen: professoren, ingenieurs, sociologen, bedrijfsleiders... tot en met de beide secretarissen-generaal van de departementen Onderwijs van de Franse en de Vlaamse Gemeenschap.

Elke samenvatting doet het rapport tekort en houdt het gevaar in dat alleen wat slogans (Minder vakantie! Meer naar school! Leukere lessen!) blijven hangen. Toch deze poging tot samenvatting van de uiteindelijke aanbevelingen, in de hoop dat u ook de tijd vindt om het hele boek te lezen.

1. Naar permanent onderwijs. Omdat de kennisvernieuwing zo snel gaat is permanente na-, bij- en

Een rapport over onderwijs dat niet vertrekt van klachten over leerkrachten, het vermeende kwaliteitsverlies of de hoge kostprijs... geef toe dat we dat niet alle dagen tegenkomen. De commissie deskundigen van de Koning Boudewijnstichting heeft nu nochtans

RAPPORT

zo'n rapport klaar. Het vertrekt van een uitdagende toekomstvisie met ingrijpende gevolgen voor het onderwijs. Eén ding moet daarbij duidelijk zijn: de school (en de leraar) staat niet alleen.

Het onderwijs van de toekomst

nog goed van af. Maar het onderwijs kan niet blind zijn voor de snelle evolutie van alles waarin het leeft en waarnaar het verwijst.

Goede leraars

De commissie stelt uitdrukkelijk dat de scholen zelf ons niet te veel zorgen moeten baren. Daar worden al enorme inspanningen geleverd. Maar als we ons onderwijs betekenisvol willen verbeteren, dan zullen alle andere vormende instellingen een grotere verantwoordelijkheid moeten opnemen dan nu het geval is. Haast iedereen moet zich bij het uitoefenen van zijn taak leren afvragen: wat betekent dit voor de vorming van jonge mensen? Alleen op die manier kunnen we een lerende samenleving ontwikkelen.

De benadering steunt op drie uitgangspunten.

1. De scholen staan niet alleen. Zij zijn lang niet de enige instellingen die onderwijzen, opvoeden en vormen. Iedereen moet zijn verantwoordelijkheid

herscholing in de toekomst vanzelfsprekend. Het kan niet langer zijn dat iemand ooit één keer een diploma behaalt en daar een heel leven op teert. De geleidelijke ontwaarding van diploma's wordt algemeen. Wie zich niet bijschoolt verliest zijn bewijs van bekwaamheid. Leren wordt een deel van het werk én van de vrije tijd.

2. Naar grotere, zelfstandigere scholen. Leerlingen moeten zich thuis kunnen voelen op school maar dat kan ook in een groter organisatie-model. Schaalvergroting geeft scholen meer beleidsautonomie op administratief, financieel en pedagogisch vlak. Grotere schooleenheden kunnen meer studierichtingen aanbieden en dat zorgt voor een betere oriëntering.

3. De scholen ondersteunen. Wat echt telt is de eigen schoolcultuur. Daar moeten alle betrokkenen samen aan kunnen werken. Schoolhoofden moeten degelijk worden opgeleid. De scholen moeten worden beschermd tegen overdreven juridische

stappen van ouders en leerlingen. Een onafhankelijke ombudsdienst zou al veel klachten kunnen kanaliseren.

4. **Basisvorming voor iedereen.** Er moet een gemeenschappelijke basisvorming komen die doorloopt tot na de huidige eerste graad secundair onderwijs. De leeftijd van 14 jaar, meer nog dan 12, wordt het cruciale punt in de schoolloopbaan van de jongeren. Tot veertien geldt het principe «samen uit, samen thuis». Dat gebeurt met differentiatie, in heterogene en kleinere klassen. Nadien mogen de klassen (in tegenstelling tot wat nu het geval is) gerust wat groter worden. Er moet een continue evaluatie van de leerlingen komen. Zittenblijven zou niet meer mogen in het 1ste, 2de, 6de, 7de en 8ste jaar van de «nieuwe lagere school». Wie toch ergens moet blijven zitten mag zeker niet gewoon het jaar overdoen.

5. **Minder sociale scheiding.** Scholen met meer kansarme kinderen moeten meer middelen krijgen dan andere scholen. Dergelijke financiering hangt dan samen met betere resultaten en een evaluatie daarvan. Concentratiescholen moeten worden vermeden.

6. **Scheppend leraarschap.** De leerkracht wordt een professional die zelfstandig werkt en collegiaal beslist. Hij krijgt binnen de school bewegingsruimte en een belangrijke invloed op het onderwijskundig schoolbeleid. Zijn loopbaan wordt minder vlak en afwisselender. Zijn prestaties worden ingrijpend geëvalueerd en zijn ervaringskennis moet beter

benut worden. Uitmuntende leerkrachten moeten erkend en beter betaald worden.

7. **Nieuwe lerarenopleiding.** Een strengere selectie en permanente navorming. Minder verschil tussen de soorten opleidingen per niveau maar bijvoorbeeld wel aandacht voor een specifieke opleiding beroepsonderwijs.

8. **Anders omgaan met kennis en vaardigheid.**

De kennisexplosie maakt een veel bewuster omgang met kennis noodzakelijk. We moeten kiezen wat iedereen zou moeten leren en nieuwe manieren verkennen om de leerstof aan te bieden. De kennis moet aangepast zijn aan de dagelijkse leefwereld van de leerlingen. Minder memoriseren, meer echt leren werken met bijvoorbeeld de computer. Betekenis en zin moeten nu resoluut voorrang krijgen op geheugen. Elk vak zou moeten worden getoetst op de bijdrage die het levert tot cognitieve ontwikkeling, ethisch inzicht en verbeeldingskracht. Ook de grenzen tussen theoretische en praktische kennis, tussen kennen en kunnen moeten vervagen. Leren en doen moeten meer samenvloeien.

Men zou moeten streven naar het herstel van toekomstperspectieven: jonge mensen de kans geven hun eigen leven te ervaren als de erfenis van een concreet verleden; ze in staat stellen zich te situeren als een beslissend moment in een ontwikkeling. De

maatschappij moet worden voorgesteld als een collectieve onderneming die voor uitdagingen staat, niet als een zinloze optelsom van individuele impulsen en belangen.

9. **Ruimte voor de kinderen.** Het verkeer doodt en vermindert kinderen. Dikwijls gebeurt dat op weg van en naar school. Er moet een veilige schoolomgeving komen en daarbuiten verkeersvrije en gezellige zones waar kinderen kunnen sporten, fietsen en spelen.

10. **Andere onderwijstijden.** De totale tijd die per jaar bij ons aan onderwijs wordt besteed, is betrekkelijk laag: zo'n 850 uren per jaar (tegenover Luxemburg, Nederland, Italië tussen de 950 en 1080 uren) op 182 dagen (tegenover boven de 200 dagen in bovengenoemde landen en Duitsland). Een verlenging van de onderwijstijd kan de kwaliteit verhogen en de kansen van de zwakkere leerlingen vergroten. Daarom moet de jaarlijkse onderwijstijd stijgen en tegelijk de effectieve dagelijkse onderwijstijd verlicht worden. Dat kan alleen door de zomervakantie in te korten. Tijdens de schooldag moet ook meer ruimte komen voor sport en beweging, ateliers, kunst en ambacht. De school wordt een draaischijf van sociale en culturele activiteiten en de actief benutte uren zijn beter aangepast aan de werktijden van de ouders.

11. **Betrokken (groot)ouders.** Kansarme ouders moeten (bijvoorbeeld door oudervorming op school) meer betrokken worden in het leerproces van hun kinderen. De ouderverenigingen moeten door de overheid tot professionele participatie worden gestimuleerd.

12. **De school als leefgemeenschap.** De school wordt een echte levensschool en een belangrijke leefgemeenschap: veel cultuur en sport, kennen én kunnen, vakoverschrijdend onderwijs, voor- en naschoolse opvang, participatie van ouders en leerlingen...

13. **Meer doen met het geld.** Het onderwijsbudget kan niet meer toenemen. We moeten méér leren doen met de beschikbare middelen. Daarom streven we naar beter opgeleide, strenger geselecteerde, beter beloonde en beter omkaderde leerkrachten die les geven aan klassen die gemiddeld groter zijn dan de huidige. Door de leeftijdsopbouw van het corps verdwijnen er vooral veel leraars tussen 1998 en 2000. De uittocht zal dan nog 20 jaar relatief hoog blijven. Tijdens die periode moet de overgang gebeuren naar minder maar beter gevormde en beter ondersteunde leerkrachten.

14. **Aandacht voor de context van het onderwijs.** Gezinnen moeten meer ruimte krijgen door een evenwichtiger spreiding van de werklust en het inkomen over de hele levensloop i.p.v. op de smalle leeftijdsband tussen 25 en 45 jaar.

In *bedrijven* zou flexibiliteit ook moeten betekenen dat werk en gezin optimaal kunnen worden gecombineerd.

De rol van de *media* in de opvoeding mag niet onderschat worden en de *cultuurmakers* in brede zin zouden meer aandacht kunnen besteden aan het grote belang van vorming. Soms lijkt de nadruk die op zelfontplooiing wordt gelegd geen ruimte meer te laten voor het leren: voor het geduld, de discipline, het gezag en de tijd die daartoe nodig zijn. ■

Minder maar beter betaalde leerkrachten.

20 GRATIS BOEKEN

• Het volledige rapport is in een vlot leesbaar **boek** gegoten: «De school staat niet alleen» (Uitg. Pelckmans). Het is voor 550 fr. te koop in de boekhandel.

• U kunt het ook bestellen bij de Koning Boudewijnstichting - Brederodestraat 21 - 1000 Brussel - Ø 02-511 18 40 - fax 02-511 52 21. Betalen kan nadien met het bijgevoegde overschrijvingsformulier.

• Op vrijdag 9 december organiseert de commissie Samenleving - Onderwijs van de Koning Boudewijnstichting in Brussel een groot **colloquium** over het rapport. Daarover leest u in de volgende **KLASSE** meer. Wie voor het colloquium een persoonlijke uitnodiging en het volledige programma wil ontvangen, kan dat melden aan de Koning Boudewijnstichting.

• Uiteraard kunt u deelnemen aan de dialoog. U kunt nu via **KLASSE** reageren op visie en voorstellen van de commissie. Wij spelen **uw reactie** door en verloten 20 exemplaren van het boek onder de lezers die vóór 15 oktober reageren. Opsturen naar **KLASSE** (De school staat niet alleen) - Koningstraat 138-1000 Brussel.

Voor al uw vragen
over onderwijs:
Koningsstraat 71
1000 Brussel
☎ 02-219 18 00

MIJN WEDDE

Uw wedde te laat ontvangen? Vanwaar plots die grote som terugvorderingen? Zal ik even naar het werkstation bellen? Enig advies.

Het Departement Onderwijs wil de personeelsdossiers snel en correct afhandelen. Dat kan alleen als de scholen en de leerkrachten meewerken. De scholen krijgen in het begin van het schooljaar een overzichtelijke **jaarkalender** en **richtlijnen** voor het indienen van personeelsdossiers. Met deze tips kunt u helpen om uw dossier snel in orde te maken en terugvorderingen te vermijden.

* **Wijzigingen** van gezinstoestand, adres, bankinstelling enz. meldt u meteen aan uw school (vraag ook of u daarvoor specifieke documenten moet invullen).

* Bent u van plan bij een nieuw schooljaar uw **opdracht** te verminderen? Meldt dit nog tijdens de vakantie aan uw school. Zo ontwijkt u de grote stroom van het nieuwe schooljaar en krijgt u al vanaf september de correcte wedde. In het andere geval krijgt u nog

een aantal maanden uw oude, hogere wedde en krijgt u daarna een terugvordering.

Het Departement onderhandelt momenteel met de Administratie van Financiën om een oplossing te vinden voor de bruto-belastbare terugvorderingen op betalingen van een voorgaand fiscaal jaar. Wanneer u wijzigingen in uw opdracht zo snel mogelijk indient, kunnen eventuele terugvorderingen in hetzelfde fiscale jaar worden uitgevoerd, zodat u geen fiscaal nadeel ondervindt.

* U kunt **opvolgen** of de school uw documenten tijdig indient bij het Departement. Informeer regelmatig op uw school naar de stand van zaken.

* **Rekeninguittreksels** worden enkel verstuurd bij wijzigingen. Dat kunnen pure indexaanpassingen zijn of wijzigingen in uw persoonlijk dossier. Kijk dus goed na of de wijzigingen correct zijn en informeer bij uw school als u de gegevens moeilijk kunt ontcijferen. Uw school heeft een handleiding gekregen om op de meest voorkomende vragen te kunnen antwoorden.

* Hebt u **vragen** of twijfels?

Contacteer steeds uw **schoolsecretariaat**. Zo nodig nemen zij telefonisch contact op met het werkstation (maandag en woensdag van 9 tot 12 uur; dinsdagen donderdag van 14 tot 16 uur).

* Lees **KLASSE**. Dit blad valt immers in de bus van zowat elke leerkracht. Wij houden u in de INFOLIJN regelmatig op de hoogte.

KINDERBIJSLAG

Mijn kinderen zijn afgestudeerd maar werkloos. Heb ik nog recht op kinderbijslag?

Begin september ontvangen alle betrokken leerkrachten de formulieren 1P1 (kinderen tussen 16 en 18 jaar), 7P7 (kinderen ouder dan 18 jaar), 9P9 (kinderen met leercontract), 2P2 (minder-valide kinderen) of 5P5 (kinderen tewerkgesteld in een beschutte werkplaats). Als u deze documenten niet vóór 15

november terug stuurt, staakt de RKW de uitkeringen vanaf 1 december.

Werkzoekende kinderen hebben na hun studie en na inschrijving als werkzoekende bij de VDAB nog gedurende maximum negen maanden recht op kinderbijslag. Als de wachttijd wordt geschorst door een periode van **ziekte, bevallingsrust** enz. worden de wachttijd én het recht op kinderbijslag met dezelfde periode verlengd.

De wachttijd én het recht op kinderbijslag kunnen ook verlengd worden als uw kind tijdens de **vakantieperiode** werkt met een *overeenkomst tot tewerkstelling van studenten*. U bezorgt de RKW dan een attest van tewerkstelling met begin- en einddatum van de tewerkstelling en het brutoloon per maand.

Als uw kind **begint te werken** vóór de negen maanden om zijn, blijft u kinderbijslag ontvangen voor de maanden (tot einde wachttijd) waarin het brutoloon lager is dan 9100 fr. (bedrag wordt aangepast aan de index). U bezorgt de RKW een attest van tewerkstelling

slag vervalt onmiddellijk als uw kind een **zelfstandige activiteit** begint.

Rijksdienst voor Kinderbijslag voor Werknemers - Dienst Onderwijs - Trierstraat 70 - 1040 Brussel - ☎ 02-237 24 50

LESGEVEN IN HET BUITENLAND

De *Vlaamse Vereniging voor Ontwikkelingssamenwerking en Technische Bijstand (VVOB)* zendt Vlaamse deskundigen naaraan vijftiental ontwikkelingslanden. De duur van elke contractperiode is twee jaar. Momenteel zijn zo'n 250 deskundigen actief, waarvan ongeveer 70 % in een onderwijsfunctie. Vastbenoemde leerkrachten komen in aanmerking voor een terbeschikking stelling voor bijzondere opdracht in het buitenland. De vacatures van de VVOB verschijnen telkens op BRTN-teletekst p. 737.

Waarschijnlijk in oktober is er een preselectie voor **functies in Engelstalig Afrika**, te geven vanaf het voorjaar 1995:

- doctors of licentiaten in de pedagogie, in de wiskunde of in de wetenschappen voor de *University of Zambia* en *Teacher Training Colleges* in Zambia. Meerdere jaren ervaring in het secundair onderwijs en/of in de lerarenopleiding zijn vereist;

- 1 licentiaat of doctor in de wetenschappen (wiskunde of biologie of scheikunde) met aggregaat en onderwijservaring,

liefst in de lerarenopleiding voor het *Teacher's Training College* van Molepolole (Botswana);

- 1 licentiaat of doctor in de pedagogie met ervaring in secundair onderwijs of lerarenopleiding voor hetzelfde *College*.

VVOB - Maria-Theresiastraat 21 - 1040 Brussel - ☎ 02-217 76 15 - fax 02-217 57 73

met begindatum van de tewerkstelling en het brutoloon van de eerste maand. Als aan deze tewerkstelling een einde komt vóór de negen maanden om zijn, bezorgt u de RKW een attest van tewerkstelling met einddatum van de tewerkstelling en het brutoloon van de laatste maand.

Let op: het recht op kinderbij-

UW REACTIE

Uit alle brieven aan **KLASSE** met kritiek, voorstellen en commentaar pikten we deze maand met gesloten ogen die van *Magda FRIPON* uit *Heverlee*. Zij krijgt de boeken van Garant Uitgevers toegestuurd. Stuur uw reacties naar **KLASSE** - Koningsstraat 138 - 1000 Brussel.

(advertentie)

(advertentie)

klasse

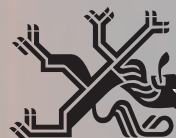
TIEN OM TE LEREN ZIEN

Of we dat goed vinden of niet: vooral de populaire massacultuur reikt de jongeren hun gemeenschappelijke betekenis-kaders, identiteiten en criteria aan. Nieuwe tussenpersonen uit de wereld van de media nemen langzamerhand de plaats van de leraar als culturele bemiddelaar in. De school is nog slechts het tweede curriculum, de televisie het eerste. De *Koning Boudewijnstichting* pleit er voor dat de school meer aandacht zou besteden aan de populaire cultuur waarin de jongeren leven. Dat kan met de nodige kritische spankracht maar nu is de kloof tussen de twee culturen te groot. Daardoor komt de school voor veel jongeren wereldvreemd over.

Afgiftekantoor 8500 Kortrijk 1
Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Departement Onderwijs - Redactiesecretariaat KLASSE
Koningsstraat 138 - 1000 Brussel

TIJDSCRIFT
verschijnt maandelijks (behalve in juli en augustus)

België - Belgique
PB
8500 KORTRIJK 1
4
281